

Sukupolvenvaihdos osakeyhtiömuotoisessa
perheyrietyksessä – Case: Yritys X Oy

Petri Isojärvi

Opinnäytetyö
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
Liiketalouden koulutusohjelma
Tradenomi (AMK)

2015

Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja
hallinnon ala
Liiketalouden koulutusohjelma

Tekijä	Isojärvi Petri	Vuosi	2015
Ohjaaja	Svanberg Leena, Ovaskainen Antti		
Toimeksiantaja	-		
Työn nimi	Sukupolvenvaihdos osakeyhtiömuotoisessa perheytyksessä – Case: Yritys X Oy		
Sivu- ja liitemäärä	63 + 6		

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia eri mahdollisuuksia osakeyhtiömuotoisella perheytyksellä on suorittaa sukupolvenvaihdos sekä miten sitä kohdellaan verotuksellisesti. Selvitetyt tiedot pohjalta case-yrityksestä tehtiin laskelmia ja niiden perusteella yritykselle luotiin sukupolvenvaihdoksen toteutusehdotelma. Sukupolvenvaihdosta tarkasteltiin pääasiallisesti luopujien näkökulmasta, mutta case-yrityksen toiveesta myös jatkajan näkökulmaa tuotiin esiin.

Opinnäytetyö on liiketoiminnallinen kehittämistehtävä ja sen menetelmänä käytetään konstruktivistista tutkimusotetta. Konstruktivisessa tutkimusotteessa keskitytään tosielämän ongelmiin, jotka halutaan ratkaista. Opinnäytetyössä case-yritys saa puolueettoman ja teoreettiseen tietämykseen perustuvan ratkaisun ongelmaan. Ongelmanratkaisu toteutettiin perehtymällä aiheesta kerrottaisiin kirjallisuuteen, ajantasaiseen lainsäädäntöön, Verohallinnon ohjeisiin sekä case-yrityksen vahvistettuun tilinpäätökseen.

Opinnäytetyössä sukupolvenvaihdosluovutusta pohditaan vastikkeellisesti, osittain vastikkeellisesti sekä vastikkeettomasti tapahtuvissa luovutustilanteissa. Luovutustilanteissa pyritään käyttämään lainsäädännön mahdollistamia huojennuksia tulo- sekä perintö- ja lahjaverotuksessa. Huojennukset helpottavat huomattavasti sukupolvenvaihdoksen osapuolia osakekaupoissa ja vastikkeettomassa luovutuksessa, sillä ilman niitä veroseuraamukset voivat nousta merkittäviksi.

Opinnäytetyön lopputuloksena voidaan todeta, että case-yrityksen tapauksessa sukupolvenvaihdosluovutukset eivät takaa edullisinta mahdollista luovutusta, sillä vaihdokseen vaikuttaa moni muukin tekijä. Esimerkiksi omaisuuden laatu, osapuolten toiveet sekä lainsäädäntö ohjaavat vaihdostavan valintaa. Joissakin tapauksissa liiketoimintakauppa voi olla osakekauppaa parempi, vaikkei huojennuksia voitaisikaan käyttää. Tämä pätee myös case-yrityksen tapauksessa.

Asiasanat Sukupolvenvaihdos, perheytyys, osakeyhtiö, verolainsäädäntö, verohuojennukset, perintö- ja lahjaverotus, tuloverotus

School of Business and
Administration
Programme of Business Economics

Author	Isojärvi Petri	Year	2015
Supervisor	Svanberg Leena, Ovaskainen Antti		
Commissioned by	-		
Subject of thesis	Change of generation in the Limited Liability Company – Case: Company X Oy		
Number of pages	63 + 6		

The aim of this thesis is to explore the different ways of instituting change of generation in the private limited liability company and show the tax consequences. The aim is also to examine different ways to transfer a case company's business to the next generation and create a plan.

The thesis has been made by using constructive research approach. The constructive research concentrates on real life situations and tries to find a solution to the situations and the problems. Based on the literature, calculations are made for the case company as well as a plan for the change of generation. The thesis is based mainly on the seller's perspective. However, the buyer's perspective is also taken into account due to the case company's request.

The theoretical part of the thesis is based on literature, current tax legislation, instructions of the Finnish Tax Administration and the case company's financial statement. Tables are used to help the demonstration how the case company's acquisition is taxed and how the company's value is calculated. Case company's change of generation is examined with an asset deal, a stock trade with full compensation, a stock trade with partly compensation and as a gift. Tax consequences based on the case company's financial statements are calculated.

Tax reliefs can be very useful in some cases. For example the tax consequences can be significant without tax reliefs in a stock trade and a gift. However, tax reliefs do not always guarantee the cheapest solution because there are also so many other effects on taxation.

It seems that the asset deal would be a better option than the stock trade for the case company's change of generation. In general, there is no single solution to implement the change of generation. Every case is unique because of the diversity of companies and entrepreneurs.

Key words Limited Liability Company, change of generation, family business, tax legislation, gift tax, income tax, tax relief

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SUKUPOLVENVAIHDOS JA SEN SUUNNITTELU PERHEYRITYKSESSÄ .3	
2.1	Perheyriityksen sukupolvenvaihdos.....	3
2.2	Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu ja valmistelu	6
2.3	Yrityksen arvonmääritys.....	8
2.4	Toteutustavat	10
2.4.1	Osakekauppa	11
2.4.2	Substanssikauppa	11
2.4.3	Lahjanluonteinen kauppa	12
2.4.4	Lahja	13
2.4.5	Ennakkoperintö	13
2.5	Muita toteutustapoja	14
2.5.1	Testamentti	14
2.5.2	Perintö.....	15
2.6	Yritysjärjestelyt.....	15
2.6.1	Osakeanti	15
2.6.2	Omien osakkeiden hankkiminen	16
2.6.3	Apuyhtiön käyttäminen	17
2.6.4	Sulautuminen	17
2.6.5	Jakautuminen.....	18
3	VEROSUUNNITTELU JA SUKUPOLVENVAIHDOKSEN VEROTUS	19
3.1	Verosuunnittelu.....	19
3.2	Sukupolvenvaihdoksen verotus	20
3.2.1	Tulovero	20
3.2.2	Lahja- ja perintövero.....	22
3.2.3	Varainsiirtovero	25
3.2.4	Arvolisävero	26
3.2.5	Hallinto- ja tuotto-oikeus.....	26
3.3	Huojennukset sukupolvenvaihdoksessa	27
3.3.1	Tuloveron huojennus.....	27
3.3.2	Perintö- ja lahjaveron huojennus	28
3.3.3	Perintö- ja lahjaveron maksuajan pidennys.....	30

3.3.4	Huojennusten menettäminen	31
4	SUKUPOLVENVAIHDOS CASE-YRITYKSESSÄ	33
4.1	Johdatus case-yrityksen sukupolvenvaihdokseen	33
4.2	Yritys X Oy	33
4.3	Sukupolvenvaihdoksen tavoitteet	34
4.4	Yritys X Oy:n arvonmääritys	35
4.4.1	Käyvän arvon määrittäminen	35
4.4.2	Sukupolvenvaihdosarvon ja vertailuarvon määrittäminen	38
4.5	Luovutustapojen veroseuraamukset Yritys X Oy:n kohdalla	39
4.5.1	Osakekauppa	39
4.5.2	Lahjanluonteinen kauppa	40
4.5.3	Lahja ja ennakkoperintö	44
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	47
6	POHDINTA	52
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	57

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Perintöveron veroluokka I	23
Taulukko 2. Perintöveron veroluokka II	24
Taulukko 3. Lahjaveron veroluokka I	24
Taulukko 4. Lahjaveron veroluokka II	24
Taulukko 5. Yritys X Oy:n substanssiarvolaskelma	37
Taulukko 6. Yritys X Oy:n tuottoarvolaskelma	38
Taulukko 7. Luovutusvoiton määrä käyvän arvon kaupassa	39
Taulukko 8. Lahjanluonteisen kaupan luovutusvoitto Luopuja A kohdalla	41
Taulukko 9. Lahjanluonteisen kaupan luovutusvoitto Luopuja B kohdalla	41
Taulukko 10. Jatkajan lahjaveroseuraamukset ilman huojennusta lahjanluonteisessa kaupassa Luopuja A:n osasta	42
Taulukko 11. Jatkajan lahjaveroseuraamukset ilman huojennusta lahjanluonteisessa kaupassa Luopuja B:n osasta	43
Taulukko 12. Jatkajan varainsiirtovero lahjanluonteisessa kaupassa	44
Taulukko 13. Jatkajan lahjaveroseuraamukset käyvästä arvosta ilman huojennusta	44
Taulukko 14. Lahjaveron määrä sukupolvenvaihdosarvosta	45
Taulukko 15. Yhteenveto veroseuraamuksista ja jatkajan rahoitustarpeesta	48
Taulukko 16. Yritys X Oy:n kauppahinta substanssikaupassa	50

1 JOHDANTO

Suurin osa Suomen yrityskannasta on perheomisteisia, mutta tarkkoja lukuja määritelmien puutteellisuuden ja tutkimattomuuden takia ei kuitenkaan ole. Koska suuret ikäluokat ikääntyvät kovaa vauhtia ja monet yrittäjät ovatkin lähellä eläkeikää, on sukupolvenvaihdos keskeinen asia nykyajan kansantaloudessa. Sukupolvenvaihdos on hyvä tapa jatkaa yritystä sulavasti ja työllistää jälkikasvua tiukkoina aikoina. On kuitenkin hyvä muistaa, että huonosti suunniteltu sukupolvenvaihdos voi tulla kalliiksi ja siksi onkin ensiarvoisen tärkeää, että vaihdos suunnitellaan huolellisesti ja pitkäjänteisesti.

Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan prosessia, jossa yrityksen omistajuus siirtyy perhepiiriin sisällä. Yleensä jatkaja on luopujan lapsi tai muu lähisukulainen. Siirtyminen voidaan toteuttaa monella eri tavalla ja toteutustapoja kohdellaan verotuksellisesti hieman eri tavoin. Perinteisiä sukupolvenvaihdostapoja ovat kauppa, lahja, ennakkoperintö, perintö sekä testamentti. Myös erilaisten yritysjärjestelyiden käyttö on mahdollista. Rajauksellisista syistä yritysjärjestelyiden tutkimista tässä työssä ei viedä pinnallista tarkastelua syvemmälle.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millaisia eri mahdollisuuksia osakeyhtiöllä on toteuttaa sukupolvenvaihdos, miten vaihdokseen valmistaudutaan sekä miten vaihdosta kohdellaan verotuksellisesti. Vaihdokseen liittyy myös paljon psykologisia ja johdollisia näkökulmia, mutta ne jätetään tarkastelun ulkopuolelle. Opinnäytetyön lopussa annan esitetyn teorian pohjalta oman ehdotukseni vaihdoksen toteuttamisesta case-yritykselle. Luopujien toive on, että vaihdos toteutetaan vaarantamatta yrityksen toimintaa sekä siten, että jatkajalla on hyvät mahdollisuudet jatkaa menestyvää yritystä ilman suuria rasitteita. Luopujien toiveisiin keskitytään tarkemmin luvussa 4.

Koska opinnäytetyössä pyritään ratkaisemaan case-yrityksen sukupolvenvaihdokseen liittyviä ongelmia sekä luomaan yritykselle käytännönläheinen ja konkreettinen toteutusehdotus, on opinnäytetyö toiminnallinen kehittämistehtävä. Opinnäytetyön menetelmänä käytetään konstruktivistista tutkimusotetta. Kon-

struktiivisessa tutkimusotteessa keskitytään tosielämän ongelmiin, jotka halutaan ratkaista. Opinnäytetyössäni case-yritys saa puolueettoman ja teoreettiseen tietämykseen perustuvan ratkaisun ongelmaan. (Ojasalo, Moilanen & Rita-lahti 2014, 65–66; Lukka 2006, 111–113.) Tuotoksen luomista hankaloittaa erityisesti kiinteistön arvo, mikä saa vaihdoksen kustannukset nousemaan hyvin korkealle. Jotta ehdotus voidaan luoda case-yritykselle, täytyy tiedonhankinnassa perehtyä aiheesta kertovaan kirjallisuuteen, ajantasaiseen lainsäädäntöön, Verohallinnon ohjeisiin sekä case-yrityksen vahvistettuun tilinpäätökseen.

Opinnäytetyön aihe koskettaa myös minua itseäni, koska perheessäni on yritys. Emme ole vielä miettineet, mitä yritykselle tapahtuu tulevaisuudessa, mutta sukupolvenvaihdos on yksi vaihtoehtoista. Vaihdoksen toteutus ei kuitenkaan ole vielä aiheellinen, koska vanhemmillani on pitkästi työuraa jäljellä. On hyvä kuitenkin selvittää jo ennakkoon, mitä kaikkea vaihdoksessa tulee ottaa huomioon ja millainen prosessi se on. Uskon, että työstäni on apua case-yrityksen lisäksi myös muille sukupolvenvaihdosta suunnitteleville pienyrityksille. Opinnäytetyön aihe onkin valittu juuri sen ajankohtaisuuden ja merkittävyyden takia.

2 SUKUPOLVENVAIHDOS JA SEN SUUNNITTELU PERHEYRITYKSESSÄ

Tässä luvussa keskitytään perheyrityksen ja sukupolvenvaihdoksen määrittelyihin, vaihdoksen suunnitteluun ja valmisteluun sekä vaihdostapoihin. Perheyrityksen määritelmä on keskeisessä roolissa sukupolvenvaihdosta ajatellen, sillä se määrittelee voidaanko sukupolvenvaihdoshuojennuksia soveltaa yritykseen. Huojennuksiin ja sen ehtoihin keskitytään tarkemmin luvussa 3.3.

Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu ja valmistelu on pitkä ja aikaa vievä prosessi. Osapuolten pitää keskustella vaihdoksen tavoitteista ja suunnitella toteutus yksityiskohtaisesti. Yrityksen arvo täytyy määritellä sekä sen pohjalta miettiä, mikä vaihdostapa sopisi juuri omaan yritykseen parhaiten. Tässä kappaleessa keskitytäänkin edellä mainittuihin asioihin ja esitellään yleisimmät arvonmäärittyskeinot sekä sukupolvenvaihdostavat.

2.1 Perheyrityksen sukupolvenvaihdos

Yrityksen sukupolvenvaihdokselle ei ole olemassa virallista määritelmää kansantaloudessa, mutta yleisesti ottaen se tarkoittaa yrityksen omistajuuden vaihtumista perhepiirissä tai lähisukulaisten kesken. Ero perinteisiin yrityskauppoihin on siinä, että sukupolvenvaihdoksissa käytetään yleensä normaalia pienempiä kauppahintoja, lahjoituksia tai muita erilaisia variaatioita, jotta luovutus olisi kaikkien kannalta edullinen. (Suomen Yrittäjät 2015a.)

Kuten sukupolvenvaihdokselle, ei myöskään perheyritykselle ole olemassa kansantaloudessa virallista ja yksiselitteistä määritelmää. Niinpä niiden tarkkaa yhteiskunnallista merkitystä on vaikea arvioida ja hahmottaa. Luvut vaihtelevatkin suuresti sen mukaan, miten laajaa määritelmää on käytetty. Eräässä kansainvälisessä tutkimuksessa on arvioitu, että noin 50–80 prosenttia maailman yrityksistä on perheyrityksiä ja on todennäköistä, että sama prosenttiluku pätee myös Suomen yrityskannassa. (Koiranen 2000, 18; Heinonen 2005, 13.)

Perheyrittäminen mielletään yleensä puhekielessä pieneksi, vain muutaman hengen työllistäväksi yritykseksi. Todellisuudessa kuitenkin moni isoista ja keskisuurista yrityksistä on perheomisteisia. Vuonna 2005 noin 30 prosenttia Suomen kaikista suurista yrityksistä oli perheyrittäjiä ja keskisuurista noin 46 prosenttia. Lukujen arvellaan yhä nousevan tulevaisuudessa. (Työ- ja Elinkeinoministeriö 2009.) Esimerkiksi Hartwall Oy, Kone Oyj, ST1 Group ja Karl Fazer Oy ovat hyviä esimerkkejä menestyneistä ja suurista kotimaisista perheyrittäjäyrityksistä (Perheyrittäjien Liitto Ry 2015). Vastaavanlaisia perheyrittäjäyrityksiä on paljon myös maailmalla. Maailmanlaajuisesti tunnettuja yrityksiä ja brändejä ovat esimerkiksi Walmart, Samsung sekä Volkswagen (The Economist Newspaper Limited 2014).

Vaikka perheyrittäjäyritykselle ei tarkkaa määritelmää kirjallisuudessa ole, niin yksi puhekielessä yleisesti käytetty määritelmä sille kuitenkin on. Se on liiketoiminnallinen kokonaisuus omistukseltaan ja johtamiseltaan, joka on yhden perheen tai suvun määräysvallassa. Lisäksi siinä yhdistyvät vuorovaikutteisesti perhe- ja yrityssysteemien toiminnot sekä siinä on tapahtunut, tapahtumassa tai odotetaan tapahtuvan sukupolvenvaihdos jälkikasvun hyväksi. Joidenkin tutkijoiden mielestä edellinen määritelmä on kuitenkin liian laaja ja siksi he ovatkin kehittäneet kuusi erilaista mittaria. Näiden mittarien tarkoitus on viedä määrittely vielä syvemmälle. Mittarit ovat:

1. Subjekttiivinen mittari

Tätä mittaria käyttäessä kysytään yrittäjältä itseltään, onko yritys hänen mielestään perheyrittäjäyritys? Tällöin yrittäjän vastaus kertoo, voiko yrityksen määrittellä perheyrittäjäyritykseksi vai ei.

2. Rakenteellinen – omistajuuteen perustuva mittari

Tämä yleinen ja kansainvälinen määritelmä perustuu siihen, paljonko yrityksestä on perheen määräysvallassa. Jos perhe omistaa yli puolet yrityksen osakkeista, voidaan yritystä kutsua perheyrittäjäyritykseksi.

3. Toiminnallinen mittari

Tämä mittari sisältää kysymykset: onko jollain muulla perheenjäsenellä omistusosuutta yrityksestä sekä työskenteleekö joku perheenjäsen yrityksessä palkallisena työntekijänä? Näillä kysymyksillä pyritään kuvaamaan ja arvioimaan perheen läsnäoloa liiketoiminnassa.

4. Sitoutumiseen perustuva mittari

Koska toiminnallinen mittari on laaja ja vaikeasti tulkittava läsnäolon subjektiivisuuden takia, kehitettiin toiminnallinen mittari tarkentamaan vastausta. Tässä mittarissa perheyritys ja perheen sitoutumisaste jaetaan kolmeen luokkaan. Luokat ovat: vain vähän perheen sitoutumista, jonkin verran sitoutumista ja paljon perheen sitoutumista. Mitä tiukempaa luokkaa käytetään, sitä vähemmän yrityksiä voidaan laskea mukaan perheyrityksen määritelmään.

5. Sukupolvenvaihdos läpikäyty – mittari

Tämän mittarin mukaan yritys voidaan vasta sitten laskea perheyritykseksi, kun tämä on käynyt läpi täyden sukupolvenvaihdosprosessin.

6. Edellisten yhdistelmät

Määrittelytapoja on monenlaisia ja niiden laajuudet vaihtelevat mittareiden sekä niiden tiukkuuksien mukaan. Niinpä kuudes mittari on kaikkien edellisten yhdistelmä. Tulokset kuitenkin vaihtelevat käytetystä mittariyhdistelmästä riippuen ja voivat olla hyvinkin erilaisia eri tutkijoiden ja määrittelijöiden välillä. (Koiranen 2000, 18; Heinonen 2003, 25–27.)

Kun kaikkia yllä olevia määritelmiä lukee, on helppo huomata, ettei kirjallisuudessa ja kansantaloudessa ole vai yhtä, tarkasti määriteltyä käsitettä perheyrittäjälle. Perheet voivat olla monella tapaa mukana liiketoiminnassa ja perheyrittäjyyden määritelmät vaihtelevatkin määrittelijöiden ja kirjailijoiden mukaan. Se on kuitenkin selvää, että iso-osa Suomen yritys-kannasta on perheomisteisia. Näiden yritysten omistajanvaihdokset tulevat lähitulevaisuudessa kuorimittamaan huomattavasti yrittäjiä niin verotuksellisesti kuin rahoituksellisesti.

2.2 Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu ja valmistelu

Sukupolven hallittu vaihdos on pitkä prosessi ja vaatii sitoutumista niin luopujalta kuin jatkajalta. Vaihdos täytyy suunnitella hyvin, jotta ikäviltä yllätyksiltä säästyttäisiin. Luopujan ja jatkajan lisäksi prosessin läpivienti vaatii muitakin sidosryhmiä kuten verottajaa ja pankin edustajia. Joku viisas tutkija onkin joskus sanonut, että sukupolvenvaihdos on kallis prosessi, mutta huonosti suunniteltuna vielä kalliimpi. Tämä ohje pätee vielä nykyäänkin, joten suunnitteluun ja vaihtoehtojen kartuttamiseen kannattaa panostaa. Liitteenä 1 on Janne Juuselan ja Sami Tuomisen kirjasta *Sukupolvenvaihdoksen verotus* suuntaa-antava esimerkkitaulukko vaihdostapojen veroseuraamuksista. Esimerkkitaulukosta selviää, että vaihdostavalla on todella suuri merkitys veroseuraamuksiin ja näin ollen jatkajan rahoituksen tarpeellisuuteen.

Yleensä sukupolvenvaihdosprosessi aktivoituu silloin, kun yrittäjä kokee tarpeelliseksi siirtää yrityksen omistajuus ja liiketoiminta eteenpäin. Tiedostamisen jälkeen tulisi liiketoiminnalle löytää sopiva ja sitoutunut jatkaja omasta perhepiiristä. Tämä vaihe on vasta epävirallinen ja tunnusteleva. (Heinonen 2005, 25.)

Vaihdoksen varsinainen suunnittelu ja valmistelu alkaa vasta silloin, kun asiasta aletaan keskustella luopujan ja jatkajan välillä. On tärkeää, että jatkajaa valmistellaan vaihdokseen ja hänen kanssaan keskustellaan valmiuksista yrityksen johtoon. Valmiuksia kartoittaessa yleensä selviää tarvitseeko jatkaja lisäkoulutusta vai selviääkö hän vaihdoksesta vain opastuksella. Lisäkoulutus saattaa pidentää huomattavasti vaihdoksen läpivientiä aikaa. Tämä on hyvä esimerkki

siitä, että vaihdoksesta puhuminen on hyvä aloittaa jo vuosia ennen lopullisen vaihdoksen toteutumista. (Heinonen 2005, 26.)

Suunnitelmaa tehdessä on hyvä ottaa huomioon myös se, että vaihdos ei kosketa vain jatkajaa ja luopujaa. Vaihdos vaikuttaa suorasti ja epäsuorasti moneen tekijään, kuten osakkaisiin, tavarantoimittajiin, kirjanpitäjiin ja jopa asiakkaisiin. Luopuja on saattanut yrittäjäurallaan luoda monia syviä toimittaja- ja asiakassuhteita, jotka eivät välttämättä siirry vaihdoksen yhteydessä. Siksi onkin hyvä kartoittaa ja kilpailuttaa uusia tavarantoimittajia sekä luoda uusia asiakassuhteita. Asiakassuhteiden tärkeys riippuu kuitenkin paljon siitä, millä toimialalla yritys operoi. (Heinonen 2005, 26.)

Suunnittelun olennaisin osa on vaihdoksen tekninen toteutus. Tekninen toteutus tarkoittaa vaihdoksen käytännön toteutusta ja toimeenpanoa. Sen suunnittelussa mietitään toteutustapaa, mitä kaikkea ollaan siirtämässä vaihdoksen yhteydessä sekä miten se toteutetaan edullisesti. Näitä asioita pohtiessa on hyvä tehdä due diligence – tarkistus ja kartoitus rahoituksen tarpeesta. Due Diligence – tarkastus on ennakkoselvitys, jossa vaihdoskohteesta tehdään kokonaisvaltainen arvio. Tällä jatkaja varmistaa, ettei yritys sisällä taloudellisia tai oikeudellisia riskejä. Selvityksen laajuus riippuu esimerkiksi osapuolten tavoitteista, huolellisuus asteesta ja salassapitovelvollisuuksista. Tarkastukseen voi ottaa mukaan melkein mitä vain, mutta yleensä selvitys kohdistuu viiteen osa-alueeseen. Osa-alueet ovat:

- Liiketoimintaselvitys (Business Due Diligence)

Voidaanko liiketoimintaa jatkaa häiriöttä kaupan jälkeen ja sisältyykö liiketoiminnan edellytyksiin vakavia riskejä? Tutkittavia liiketoiminnan edellytyksiä ovat esimerkiksi liikeidea, ansaintalogiikka, strategia ja markkinat.

- Oikeudellinen selvitys (Legal Due Diligence)
Onko myyjä sitoutunut antamaan kaikki jatkajan haluamat tiedot ja ovatko ne luotettavia?
- Taloudellinen selvitys (Financial Due Diligence)
Onko tilinpäätös kirjanpitolain mukainen ja pitävä? Mitä taseen ulkopuolisia riskejä yritykseen voisi liittyä?
- Verotus selvitys (Taxation Due Diligence)
Miten osapuolia kohdellaan verotuksellisesti? Voidaanko verokohteluun vaikuttaa omistajavaihdoksen rakenteella ja ajoituksella?
- Ympäristöriskit (Environmental Due Diligence)
Onko yrityksen toiminta haitallista ympäristölle ja jos on, niin miten vaikutuksia voitaisiin ehkäistä? (Heinonen J 2005, 27; Immonen & Lindgren 2013, 30–32.)

Näiden kokonaisuuksien selvittäminen vaatii jo lainopillista, rahoituksellista ja verotuksellista tietämystä, joten ulkopuolinen apu on tarpeen. Esimerkiksi verotajalta voi pyytää ennakkotietoja vaihdoksen aiheuttamista veroseuraamuksista. Lopuksi suunnitelmaan tulee myös liittää vaihdoksen tarkka toteutusaikataulu ja se, miten sen onnistumista seurataan. (Heinonen 2005, 27.)

2.3 Yrityksen arvonmääritys

Useat yksityisyrittäjät ovat rakentaneet ja ylläpitäneet omaa yritystään suuren osan elämästään. Luopuminen ei ole aina helppoa, sillä yritys sisältää paljon sellaisia asioita ja muistoja, joille ei ole olemassa rahallista arvoa. Siitä huolimatta moni yrittäjä on kiinnostunut tietämään yrityksen arvon mahdollisessa myyntitilanteessa. Vaikka itse kysymys onkin ulkoasultaan helppo, ei vastaukseksi ole olemassa yhtä ”oikeaa arvoa”. On olemassa vain monia irtonaisia

pyynti- ja tarjoushintoja, joiden kohdatessa kaupat saattavat syntyä. (Suomen Yrittäjät 2011.)

Perheyriksen kohdalla asia mutkistuu entisestään, koska sukupolvenvaihdokseen liittyy myös paljon sellaisia arvoja, joita ei voi rahassa määrittellä. Tällaisia arvoja ovat esimerkiksi elämäntyön jatkuvuus, yrityksen säilyminen perhepiirissä sekä jälkeläisten toimeentulosta huolehtiminen. Nämä arvot voivat vaikuttaa hyvinkin paljon lopulliseen kauppahintaan ja siihen, miten se suoritetaan. Hintaa miettiessä on kuitenkin hyvä keskustella verottajan kanssa, jotta verotuksellisilta ongelmilta säästyttäisiin ja saataisiin kaikkia miellyttävä kokonaisuus. (Heinonen 2005, 40.)

Koska yksityisyrityksellä ei ole markkinoilla määräytyvää arvoa niin kuin julkisesti noteeratuilla yrityksillä, täytyy yrityksen arvonmääritykseen käyttää muita mekaanisluonteisia laskumenetelmiä. Markkinat tosin vaikuttavat yrityksen hintaan esimerkiksi kilpailutilanteen ja ostajakandidaattien määrän kautta. Useimmiten käytettyjä laskumenetelmiä ovat substanssi-, kassavirta- ja vertailukauppa-arvot. Menetelmät tarjoavat hieman erilaisia lukuja sekä näkemyksiä yrityksen todellisesta rahallisesta arvosta. (Heinonen 2005, 40).

Substanssiarvolla tarkoitetaan nettoarvoa, joka lasketaan suoraan yrityksen taseesta. Siinä varat ja velat arvostetaan ensin käypiin arvoihin ja sen jälkeen vähennetään toisistaan. Varoja laskiessa tarkastelun kohteena on taseen vastaavaa – puoli, kun taas velat löytyvät taseen vastattavaa – puolelta. Arvo kertoo ainoastaan yrityksen omaisuuden arvon, eikä se ota huomioon niillä toteutettavan liiketoiminnan arvoa. Substanssiarvoa käytetäänkin yleensä vain niin sanottuna vasara-arvona, joka antaa yritykselle pohjahinnan. (Suomen Yrittäjät 2011.)

Verohallinnon Internet-sivuilta löytyy ohjeita yrityksen varallisuuserien käypien arvojen määrittämiseen. Suurin osa varallisuuseristä arvostetaan suoraan tasearvojen mukaan, mutta esimerkiksi maa-alueet ja rakennukset vaativat toisenlaisia määrittelyä. Yrittäjä helposti saattaa yliarvostaa maa-alueiden ja raken-

nusten arvon, joten esimerkiksi kiinteistövälittäjän arvioita on hyvä käyttää laskelmia tehdessä. Näin tiedot ovat mahdollisimman luotettavia ja paikkaansa pitäviä. (Verohallinto 2015d.)

Kassavirtapohjaisella arvonmäärityksellä tarkoitetaan menetelmää, jolla yrityksen tulevaisuuden tuottojen arvo lasketaan. Näiden arvojen laskemiseksi tarvitaan yhtiön useiden vuosien menneet tilinpäätökset. Tilinpäätösten pohjalta luodaan arvioita ja ennusteita tulevaisuudessa saatavista tuotoista. Ennustaminen on kuitenkin vaikeaa, sillä ennustuksen pohjana käytetään menneitä lukuja eikä niiden toistuvuutta tulevaisuudessa voida taata. (Suomen Yrittäjät 2011.)

Tämänhetkisen tilanteen lisäksi tulevaisuuden tuottoihin vaikuttaa moni muukin tekijä. Esimerkiksi uuden yrittäjän omat toimet sekä alan tulevaisuuden näkymät voivat vaikuttaa saataviin tuottoihin niin negatiivisesti kuin positiivisesti. Usein nyrkkisääntönä pidetään sitä, että uuden omistajan pitää pystyä maksamaan kauppahinta takaisin noin viiden vuoden tuotoilla. (Suomen Yrittäjät 2011.)

Kaikista selvin arvonmääritystapa vaihtoehdoista on kuitenkin **vertailukaupparvo**. Siinä hinta-arvio haetaan markkinoilta vastaavanlaisia yrityskauppoja vertailemalla. Ongelmana on kuitenkin tiedon vähyys ja se, ettei aivan samanlaista yritystä ole olemassa. Talojen hintatason löytää Internetin välityksellä sekunneissa, mutta vastaavanlaisen yrityksen kauppahintaa voi olla melkein mahdollonta löytää. Myös tiedon luotettavuuteen on hyvä suhtautua kriittisesti. Esimerkiksi Kauppalehden ylläpitämä yrityskauppasivusto on hyvä esimerkki luotettavasta yritysmyyntisivustosta. (Suomen Yrittäjät 2011.)

2.4 Toteutustavat

Sukupolvenvaihdoksen voi toteuttaa monella eri tavalla. Toteutusta suunniteltaessa on hyvä käydä läpi vaihdostavat ja arvioida, mikä niistä ajaisi tapauksen etua parhaiten. Tässä kappaleessa käydäänkin läpi yleisimmät sukupolvenvaihdostavat. Myöhemmin työssä käsitellään vielä vaihdostapoihin liittyviä vero-

tusseuraamuksia, sillä jokaista sukupolvenvaihdostapaa käsitellään verotuksellisesti hieman eri tavoin.

2.4.1 Osakekauppa

Osakekaupalla tarkoitetaan yrityskauppaa, jossa myydään osakeyhtiömuotoisen yrityksen omistukseen oikeuttavat osakkeet. Kun kaupan kohteena on yrityksen omistus, on myyjänä yleensä yrityksen omistajana toimiva luonnollinen henkilö. Osakekaupan yhteydessä ostajalle siirtyvät yrityksen ja sen varojen lisäksi myös velat sekä muut yrityksen vastuut ja velvollisuudet. Esimerkiksi mahdollisessa verotarkastuksessa ilmenevät vanhat ongelmat ja niistä aiheutuneet maksut tulevat uuden omistajan kontolle, vaikka kaupantekohetkellä niistä ei olisi ollut tietoaakaan. (Sotka 2014.)

Myyjälle osakekauppa on hyvä keino saada yrityksen vastuut ja velvollisuudet pois harteiltaan. Se on myös hyvä siksi, että yrittäjä saa velattoman hinnan yrityksestään. Tämä kauppamuoto onkin luopujien intresseissä melko korkealla. Ostajalle osakekauppa ei taas ole niin suotuisa, sillä riskit ovat suuret. Riskejä minimoidakseen ostajat yleensä pyytävätkin erilaisia vakuuksia neuvotteluiden aikana. Nämä vakuudet takaavat sen, että jos myyjän antamat takaukset eivät pidäkään paikkaansa, voi ostaja saada hinnan alennuksen tai jopa mahdollisuuden purkaa koko kaupan. Yleensä sukupolvenvaihdos on kuitenkin perheen yhteinen toive, joten tällaista epäluottamusta ei myyjän ja ostajan välillä pitäisi syntyä. Kauppa pyritään toteuttamaan osapuolten etujen mukaisesti, joten vakuuksien erillinen sopiminen ei ole niin tärkeää sukupolvenvaihdoksessa. (Sotka 2014.)

2.4.2 Substanssikauppa

Substanssikaupassa eli liiketoimintakaupassa yritys myy liiketoiminnan ja siihen sitoutuneen omaisuuden jatkajalle. Myyjäyhtiö säilyy kaupan jälkeen entisellään ja liiketoimintakaupasta saatu korvaus jää yritykseen. Tämä kauppamuoto on ostajalle siinä mielessä parempi kuin osakekauppa, sillä jatkaja voi ostaa vain

yrittäjien liiketoiminnan kannalta tärkeät omaisuuserät. Tarpeettomat ja epävarmat osat voidaan jättää kokonaan kaupan ulkopuolelle eivätkä ne tule rasiin uutta yritystä millään lailla. Yleisimmät kaupan kohteet liiketoiminnan lisäksi ovat käyttö ja vaihto-omaisuus sekä asiakasrekisterit. (Fondia Oy 2015.)

Koska liiketoimintakaupassa kaupan kohde siirtyy kokonaan uuteen yritykseen, joudutaan kaikki luvat ja sopimukset neuvottelemaan uusiksi. Myöskään velat eivät siirry automaattisesti jatkajalle. Jos velkojen ja sopimusten siirtymisestä kuitenkin sovitaan, vaatii se hyväksynnän kaupan osapuolten lisäksi myös sopimusten alkuperäisiltä laatijoilta. Alkuperäisillä laatijoilla tarkoitetaan tässä tapauksessa esimerkiksi velkojia ja raaka-ainetoimittajia. (Fondia Oy 2015.)

2.4.3 Lahjanluonteinen kauppa

Myös lahjanluonteinen kauppa lasketetaan vastikkeelliseksi omistajanvaihdokseksi, sillä osakkeita luovutetaan osaksi vastiketta vastaan ja osaksi kokonaan ilman vastiketta. Yritysluovutus katsotaan lahjanluontaiseksi silloin, kun kaupassa annettu vastike alittaa huomattavasti yrityksen käyvän arvon. Verottajan mukaan kauppa on alihintainen silloin, kun annettu vastike on korkeintaan 75 prosenttia yrityksen käyvästä arvosta. Lahjanluonteisen kaupan vastikkeelle ei kuitenkaan ole määritelty alarajaa, joten vastikkeen suuruus riippuu kokonaan osapuolten intresseistä. (Lakari & Engblom 2009, 48; Immonen & Lindgren 2013, 192–193.)

Jos kaupassa halutaan kuitenkin soveltaa sukupolvenvaihdoshuojennuksia, täytyy annetun vastikkeen olla vähintään 50 prosenttia yrityksen käyvästä arvosta. Tällöin vastikkeellisen osan luovutusvoittovero ja vastikkeettoman osan lahjaverot voidaan jättää kokonaan maksamatta. Lahjanluonteinen kauppa onkin yksi käytetyimmistä sukupolvenvaihdostavoista juuri huojeennusten ansiosta. Huojennuksiin keskitytään syvemmin luvussa 3.3. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378.)

2.4.4 Lahja

Vaikka lahja käsitettä ei ole määritelty yhtenäisesti siviilioikeudessa, on sille kuitenkin muodostunut vakiintuneita tunnusmerkkejä alan kirjallisuudessa. Yksi olennainen tunnusmerkki on se, että lahja vähentää sen antajan varallisuutta oleellisesti ja vastaavasti lisää saajan. Se on vapaaehtoinen ja täysin vastikkeeton. Luopuja ei siis saa olla pakotettu luovutukseen, eikä hän saa vastaanottaa korvausta tapahtumasta. (Immonen & Lindgren 2013, 90–91.)

Yritysluovutustilanteissa lahjana pidetään yleensä luovutusta, joka suoritetaan täysin ilman vastiketta. Luovutuksesta on hyvä tehdä aina myös lahjakirja. Se voi olla vapaamuotoinen, mutta siinä tulee käydä yksilöidysti ilmi lahjan antaja ja sen saaja, lahjoituksen kohde, omistusoikeuden siirtyminen sekä siirtymisen ajankohta. Sukupolvenvaihdostilanteessa lahjakirjaan merkitään hyvin usein myös kohta, jossa ilmaistaan, että lahja ei ole ennakkoperintöä. Näin on hyvä toimia, jos ei halua yrityksen jatkajan jäävän vähemmälle perinnönjaossa lahjanantajan menehdyttyä. (Immonen & Lindgren 2013, 90–91.)

2.4.5 Ennakkoperintö

Ennakkoperintö on nimestään huolimatta lahja, joka huomioidaan antajan kuoleman jälkeen hänen perintöään jaettaessa. Perintökaaren kuudennessa luvussa löytyvät tämän menettelyn säännökset. Säännöksen ajatus on siinä, että perilliset olisivat tasavertaisessa asemassa riippumatta siitä, ovatko he saaneet omaisuutta perinnönjättäjältä hänen ollessaan elossa tai ei. (Immonen & Lindgren 2013, 92.)

Ennakkoperintö otetaan huomioon perinnönjaossa siten, että kuolinpesään lisätään ennakkoperinnön arvo tai, jollei sitä voi kokonaan vähentää ennakkoperinnön saajan perintöosasta, niin sitä vähennetään kuitenkin niin paljon kuin mahdollista. Ennakkoperinnön antaja voi kuitenkin määrätä kirjallisesti, ettei annettua lahjaa oteta huomioon ennakkoperintönä jäämistö jaettaessa. Tällöin jaka-

maton jäämistö jaetaan tasapuolisesti perijöiden kesken. (Immonen & Lindgren 2013, 92; Verohallinto 2015b.)

2.5 Muita toteutustapoja

2.5.1 Testamentti

On olemassa tilanteita, että yritysvarallisuus siirtyy jatkajalle vasta yrittäjän kuoleman jälkeen. Tällainen sukupolvenvaihdostapa ei ole optimaalinen, mutta se on mahdollinen tilanteissa, jossa vaihdosta on jo suunniteltu, mutta sitä ei ole ehditty viemään loppuun syystä tai toisesta. Jos testamentin tekijä haluaa ohittaa lakisääteisen perimisjärjestyksen ja määrätä yrityksen tietylle henkilölle, täytyy hänen laatia ennen kuolemaansa kirjallinen tahdonilmaisu eli testamentti. Testamentilla luopuja voi varmistaa, että yritys päättyy oikeisiin käsiin. (Immonen & Lindgren 2013, 95.)

Testamentilla ei voida kuitenkaan loukata niin sanottua lakiosaa. Tämä tarkoittaa sitä, että rintaperillisellä on lain mukaan aina oikeus lakiosan määräämään osuuteen perinnöstä. Jos perillinen katsoo lakiosaoikeuttaan loukatuksi, tulee hänen vaatia sitä itselleen. (Koiranen 2000, 86.)

Testamentti on määrämuotoinen kirjallisesti tehty tahdonilmaisu. Jotta asiakirja olisi laillinen ja pitävä, vaatii se kaksi todistajaa. Todistajien täytyy olla testamenttia laadittaessa paikalla ja heidän täytyy olla myös esteettömiä. Esteettömyys tarkoittaa sitä, että todistajana ei voi toimia puoliso tai sukulainen. Lopuksi todistajien täytyy allekirjoittaa asiakirja ja heidän täytyy olla tietoisia siitä, että asiakirja on testamentti. (Manninen 2001, 65–66.)

Testamentti voidaan ryhmitellä määräämävallan perusteella kahteen ryhmään: omistusoikeustestamenttiin ja käyttöoikeustestamenttiin. Omistusoikeustestamentilla perivä saa täyden määräys- ja hallintavallan perittävään kohteeseen. Eli hän toimii perittävän kohteen omistajana testamentin virallistamisen jälkeen. Käyttöoikeustestamentilla perivä saa yleensä elinikäisen käyttöoikeuden testa-

mentattuun jäämistöön tai omaisuuteen sekä oikeuden omaisuuden tuottoon. Hän ei siis omista testamentattua jäämistöä, mutta hän on siitä huolimatta oikeutettu sen käyttöön ja tuottoon. (Immonen & Lindgren 2013, 105–111.)

Perilliset voivat hyväksyä testamentin perittävän eläessä tai hänen kuolemansa jälkeen. Hyväksyminen tarkoittaa sitä, että perilliset luopuvat oikeudesta moittia testamenttia. Hyväksymisen jälkeen testamentista tulee lainvoimainen ja se voidaan panna täytäntöön. Todistelun helpottamiseksi hyväksymislauseke on hyvä kirjoittaa selkeäksi. (Immonen & Lindgren 2013, 111–112.)

2.5.2 Perintö

Kuolema on suunnittelematon ja äkillinen tilanne, joka monesti yllättää yrittäjäperheen. Se on odottamaton, eikä sukupolvenvaihdoksesta ole välttämättä ehditty edes puhumaan. Perimisenä tapahtuva sukupolvenvaihdos on ratkaisuvaihtoehtona suunnittelemattomin ja vaikeasti hallittavin prosessi. Pahimmillaan koko yrityksen tulevaisuus voi vaarantua menehtymisen vuoksi, koska perijällä ei ole välttämättä kokemusta tai halua jatkaa yritystä. Perintönä saatu yritys on myös verotuksellisesti hankala. (Immonen & Lindgren 2013, 95.)

Perinnöllä ja sen jaolla on omat säädökset Suomen laissa. Säädökset määräävät perimisoikeuden ja järjestyksen. Näihin säädöksiin ei kuitenkaan syvennyttä tässä työssä sen tarkemmin, sillä perintö ei kuulu hallittuihin sukupolvenvaihdosmenetelmiin.

2.6 Yritysjärjestelyt

2.6.1 Osakeanti

Suunnatulla osakeannilla tarkoitetaan toimenpidettä, jossa esimerkiksi lapsen omistajuutta lisätään asteittain. Tämä tapahtuu siten, että jatkajalle tarjotaan merkittäväksi kohdeyhtiön uusia osakkeita tai jo hallussa olevia osakkeita vanhojen osakkaiden luopuessa merkintäoikeuksistaan. Liittymiskustannukset ke-

venevät ja lapsi voidaan vähitellen opettaa yritysmaailmaan, kun hänen ei tarvitse kerralla hankkia koko omistajuutta. Luopuvan yrittäjän omistajuus ei sinänsä muutu, mutta hänen omistusosuutensa pienenee aina osakeannin verran. (Kess 2011, 73–74.)

Merkintä voidaan suorittaa joko maksullisena tai maksuttomana. Maksu on hyvä suorittaa osakkeen käyvällä arvolla, sillä muuten merkintää pidetään alihintaisena. Alihintainen merkintä voi johtaa saajan lahjaveroseuraamuksiin. (Kess 2011, 73–74.)

Maksullisen osakeannin merkintähinnalla yhtiö voi halutessaan korottaa osakepääomaa. Jos näin ei kuitenkaan haluta tehdä, voidaan se kirjata oman pääoman lisäykseksi myös sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Lain mukaan osakeanti voidaan toteuttaa ainoastaan silloin, kun yhtiöllä on hyvä siihen pätevä taloudellinen syy. (Immonen & Lindgren 2013, 195–196; Kess 2011, 73–74.)

2.6.2 Omien osakkeiden hankkiminen

Jos toiminnan jatkajaksi ajateltu henkilö on jo ennen vaihdosta osakkeenomistaja, osakeomistusta voidaan siirtää tälle henkilölle esimerkiksi niin, että yhtiö itse ostaa luopuvalta osakkaalta osakkeita. Tällaiseen menettelyyn liittyy kuitenkin tiettyjä ehtoja, jotka ovat merkitty osakeyhtiölain 15. lukuun. Sen mukaan oston pitää perustua vapaaehtoisuuteen ja yrityksellä täytyy olla jakokelpoisia varoja. Jakokelpoisuus liittyy siihen, että omien osakkeiden hankkiminen rinnastetaan yrityksen varojen jakoon. Velkojien suojamenettely on tärkeä muistaa, sillä hankinnan aikana maksukyky saattaa heikentyä hetkellisesti. (Kess 2011, 77.)

Omien osakkeiden hankinnassa tuloverotuksen sukupolvenvaihdoshuojennusta ei voida käyttää, koska osakkeiden ostajana toimii yritys eikä myyjän lähisukulainen. Näin ollen myyjää verotetaan normaalin luovutusvoitto-periaatteen mukaan. Yhtiön on myös maksettava varainsiirtovero ostamistaan osakkeista. Jos osakkeita ostetaan alle käyvän arvon, joudutaan kaupassa soveltamaan myös

lahjaverotusta. Yritys voi vähentää vahvistetun tappion verotuksessa, mutta oikeus kuitenkin menetetään, jos yli 50 prosenttia osakkeista vaihtaa omistajaa. Verottajalta voi kuitenkin pyytää poikkeuslupaa vähennyksiin ylimenevissä tilanteissa. (Kess 2011, 79–80.)

2.6.3 Apuyhtiön käyttäminen

Yrityskauppoja tehtäessä on tavallista, että ostajana käytetään yhtiötä yksityishenkilön sijasta. Yksi syy tähän on rahoituksen saaminen, koska rahoitusyhtiöt antavat helpommin lainaa yhtiöille kuin yksityishenkilöille. Toinen syy apuyhtiön käyttämiseen on omistuksen rakentaminen. Usean omistajatahon yhteisomistajuus on helpompi rakentaa yhteisen yrityksen pohjalta. Tällainen menettely on ajankohtainen esimerkiksi tilanteessa, jossa luopuja haluaa antaa yrityksen usealle perijälle tasapuolisesti. Osakassopimuksella voidaan siten määrätä osakkaiden oikeudet ja velvoitteet halutulla tavalla. Apuyhtiön käyttämistä säätelee osakeyhtiölain 13 luku ja siihen on hyvä tutustua ennen vaihdoksen toteutusta. (Immonen & Lindgren 2013, 348.)

Kun apuyhtiötä käytetään ostajana, on päätettävä miten kaupan jälkitoimet toteutetaan. Jälkitoimella tarkoitetaan tässä tapauksessa sitä, miten ostettu yritys liitetään ostajayritykseen. Liittäminen voidaan toteuttaa kahdella tavalla. Ensimmäinen vaihtoehto on, että ostajayhtiö toimii yrityskaupan jälkeen emoyhtiönä ja ostettu yritys toimii sen alaisena tytäryhtiönä. Tällaista järjestelyä kutsutaan konserniksi. Toinen vaihtoehto on sulautuminen ja ostetun yhtiön purkaminen. Yhtiön purkamista koskevat ohjeet ja säännökset löytyvät osakeyhtiölain 20. luvusta. (Immonen & Lindgren 2013, 348.)

2.6.4 Sulautuminen

Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa myös sulautumisen avulla. Tällöin suunnitellulla jatkajalla täytyy olla oma yritys, johon sulautuminen voidaan toteuttaa. Sulautuva yritys lakkaa olemasta ja samalla se siirtää varat ja velat vastaanottavalle yhtiölle ilman selvitysmenettelyä. Sulautuvan yhtiön osakkeenomistajat

saavat vastikkeeksi sulautumisessa vastaanottavan yhtiön osakkeita. (Kess 2011, 80.)

Sulautumistyyppejä on kolmenlaisia; absorptiosulautuminen, tytäryhtiösulautuminen ja kombinaatiosulautuminen. Absorptiosulautuminen on kyseessä silloin, kun yksi tai useampi yhtiö sulautuu vastaanottavaan yritykseen. Tytäryhtiösulautumisessa emoyhtiö sulauttaa tytäryhtiön itseensä, kun tytäryhtiön osakkeista sata prosenttia on emoyhtiön hallinnassa. Kombinaatiosulautumisessa vähintään kaksi yhtiötä sulautuu ja sulautuvat yhtiöt perustavat yhdessä vastaanottavan yrityksen. (Patentti- ja rekisterihallitus 2014.)

2.6.5 Jakautuminen

Varsinkin suurien yritysten kohdalla jakautuminen on tarkoituksenmukaista, koska yrityksellä saattaa olla paljon sellaista omaisuutta, joka ei ole ydintoiminnan kannalta tarpeellista. Tarpeeton varallisuusrakenne nostaa sukupolvenvaihdoksessa yrityksen hintaa, ilman minkäänlaista hyötyarvoa. Jakautumisen avulla varsinainen liiketoiminta voidaan siirtää omaksi yhtiöksi ja tarpeeton omaisuus eriyttää omaa liiketoimintaa jatkavaksi yritykseksi. Tällaista jakautumista kutsutaan kokonaisjakautumiseksi. Siinä yhtiö siirtää varat ja velat kahdelle tai useammalle osakeyhtiölle ja sen jälkeen purkautuu ilman selvitysmenettelyä. (Kess 2011, 82.)

Jakautumista on järkevä käyttää myös silloin, kun yritys toimii monilla eri aloilla tai sillä on useita eri toimipisteitä. Tällöin jakautumisessa syntyvälle yhtiölle annetaan joku osatoiminto tai toimipiste, joka oli edellisen yhtiön alaisuudessa. Yleensä tällaisissa jakautumisissa käytetään osittaisjakautumista, missä jakautuva yhtiö ei kuitenkaan purkaudu, vaan jää toimimaan sille jäävällä liiketoiminta-alueelle. (Kess 2011, 82–83.)

3 VEROSUUNNITTELU JA SUKUPOLVENVAIHDOKSEN VEROTUS

3.1 Verosuunnittelu

Verosuunnittelulla tarkoitetaan laillista ja hyväksyttävää toimintaa, jonka avulla verovelvollinen voi vaikuttaa verotukseen sekä sen huokeuteen. Sitä ei pidä kuitenkaan sekoittaa veronkiertoon, koska veronkierrossa verotuksen edullisuuteen pyritään vaikuttamaan laittomin keinoin. Tämä on hyvä pitää mielessä vaihdosta suunniteltaessa. (Verohallinto 2014.)

Veroseuraamukset näyttelevät suurta roolia yritysten sukupolvenvaihdostilanteissa. Seuraamuksia pyritään suunnittelemaan ja ennakoimaan mahdollisimman hyvin, jotta vaihdos olisi edullinen sekä ikäviltä veroseuraamuksilta vältyttäisiin. Mitä suurempi yritys on kyseessä, sitä huolellisempi verosuunnittelun pitää olla, sillä verotuksen määrä helposti kertaantuu pienenkin varallisuusarvon nousun johdosta. Tilanteesta tekee ongelmallisen kuitenkin se, että verottaja kohtelee kaikkia osapuolia hieman erilailla. Vaihdoksen verosuunnittelussa joudutaankin tasapainoilemaan myyjän, ostajan ja yrityksen näkökulmien välillä. Näiden kolmen tahon intressit pitäisi saada sovitettua yhteen siten, että kunkin osapuolen maksuvalmius ja -halukkuus riittäisi selviämään vaihdosprosessista. (Koiranen 2000, 94.)

Verotuksen määrään vaikuttaa moni seikka, kuten kohteen luovutusarvo, luovutustapa sekä jatkajan sukulaisuussuhde luopujaan (Koiranen 2000, 94). Lisäksi suunnittelu koskettaa useita eri veromuotoja, kuten esimerkiksi tuloverotusta, perintö- ja lahjaverotusta sekä varainsiirtoverotusta. Verolainsäädäntö on haasteellinen siinä mielessä, että lainsäädäntö muuttuu jatkuvasti ja säädösten tulkinta ei ole aina yksiselitteistä. Kaikista kysymyksistä ei ole kattavaa oikeuskäytäntöä, tai jos on, niin se on hyvin epäselvää. (Immonen & Lindgren 2013, 17.)

Koska säädösten tulkinta ei ole yksiselitteistä, on Verohallinnolta hyvä pyytää ennakkoratkaisu verotuksen suhteen. Ennakkoratkaisun avulla saadaan jo ennen vaihdosta tietää, mitä ja kuinka suuria veroseuraamuksia vaihdos tulee si-

sältämään. Myös ongelmatilanteissa veroasiat ratkaistaan verovelvollisen eduksi, jos ennakkoratkaisu on pyydetty ennen sukupolvenvaihdosta. Ennakkoratkaisua voi pyytää esimerkiksi erilaisista huojennuksista ja se maksaa noin 400 euroa (Verohallinto 2015a). Esimerkiksi sukupolvenvaihdoshuojennuksilla ja taseen keventämisellä voidaan vaikuttaa osapuolten veroseuraamuksiin huomattavasti ja ne ovatkin verosuunnittelun keskeisimpiä keinoja. Huojennuksiin keskitytään lisää luvussa 3.3. (Juusela & Tuominen 2010, 14–15; Immonen & Lindgren 2013, 17.)

3.2 Sukupolvenvaihdoksen verotus

3.2.1 Tulovero

Sukupolvenvaihdoksessa on kyse omistussuhteiden muutoksesta. Muutos voidaan suorittaa joko vastikkeellisesti tai vastikkeettomasti. Vaihdostavasta riippumatta lähtökohta on, että kaikki omaisuuden luovutukset on säädetty veronalaisiksi. Kun vaihdos tehdään kauppana, on kyseessä vastikkeellinen luovutus. Kaupassa sekä lahjanluonteisessa kaupassa tuloverorasitus kohdistuu pääsääntöisesti luopujaan. (Juusela & Tuominen 2010, 15.)

Luopujan verokohtelu riippuu siitä, mihin tulolähteeseen luovutuksen kohteena olevat omistussuudet kuuluvat. Jos luovutettavan yrityksen osakkeiden omistajana on luonnollinen henkilö, luovutukseen sovelletaan pääasiallisesti tuloverolain luovutusvoittoverotusta koskevia säännöksiä. Säännösten mukaan luovutusvoitto on pääomatuloa, jota verotetaan 30 prosentin verokannan mukaan aina 30 000 euroon asti. Jos pääomatuloja on verovuonna yli 30 000 euroa, maksetaan ylimenevältä osalta veroja 33 prosenttia. Pääomaverotuksen ylemmää verokantaa tullaan korottamaan vuoden 2016 alussa 33 prosentista 34 prosenttiin. (Juusela & Tuominen 2010, 27; Tuloverolaki 30.12.1992/1535; Veronmaksajain Keskusliitto Ry 2015; Suomen Yrittäjät 2015b.)

Veronalainen luovutusvoitto tarkoittaa omaisuudesta saatujen tulojen ja omaisuuden hankintamenojen erotusta. Se lasketaan tuloverolain 46.1§:n mukaan

siten, että luovutushinnasta vähennetään omaisuuden poistamattoman hankintamenon ja voiton hankkimisesta johtuneiden kulujen yhteismäärä. Jos omaisuus on saatu vastikkeetta, hankintamenoksi katsotaan lahja- ja perintöverotuksessa käytetty verotusarvo. Todellista hankintamenoa ei voi kuitenkaan käyttää silloin, jos lahjaveroilmoitusta ei ole lahjoituksen yhteydessä annettu. Tämä tulee ilmi myös korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä (Juusela & Tuominen 2010, 27.):

KHO 2000/2921

Verovelvollinen oli saanut lahjaksi pörssiosakkeita. Lahjoituksista ei lahjojen arvon jäädessä alle verotettavan määrän ollut aikanaan annettu lahjaveroilmoituksia. Kun hän myi lahjaksi saamansa osakkeet, ei osakkeiden luovutusvoiton verotuksessa voinut tulla sovellettavaksi tuloverolain 47 §:n 1 momentin vastikkeetta saadun omaisuuden hankintamenoa koskeva säännös lahjoitusajankohdan arvon käyttämisestä, vaan lain 46 §:n 1 momentin hankintameno-olettamaa koskeva säännös. Verovuodet 1995–1997.

Kuten edellisestä oikeuden päätöksestä käy ilmi, luovutusvoiton laskemisessa voidaan käyttää todellisen hankintamenon sijasta myös hankintameno-olettamaa. Hankintameno-olettamaa soveltaessa luonnollinen henkilö tai kotimainen kuolinpesä saa vähentää omaisuuden luovutushinnasta aina vähintään 20 prosenttia hankintamenona. Jos omaisuus on ollut luovuttajan omistuksessa yli kymmenen vuotta, saadaan hankintamenona vähentää 40 prosenttia luovutushinnasta. (Tuloverolaki 30.12.1992/1535; Suomen Yrittäjät 2015b.)

Substanssikauppa on luonteeltaan hiukan erilainen ja sen veroseuraamukset poikkeavat hieman luonnollisen henkilön tuloverotuksesta. Myyjänä toimii itse yritys, eikä luonnollinen henkilö. Kaupan yhteydessä saatu vastike on yritykselle normaalia veronalaista tuloa, joka jaetaan markkinaehtoisesti taseen omaisuuserille. Tase-erille kohdistumaton osa kauppahinnasta katsotaan liikearvoksi. Omaisuuserien luovutushinnoista voidaan vähentää verotuksessa poistamattomat hankintamenot. Tilikauden lopussa yritystä verotetaan sen mukaan, oliko

tilikausi tappiollinen vai voitollinen. Osakeyhtiö maksaa tuloksestaan 20 prosentin yhteisöveron. Jos osakkeen omistajat tahtovat nostaa varat yhtiöstä, voidaan se suorittaa esimerkiksi osingonjakona. Osingonjako saattaa kuitenkin aiheuttaa omistajille lisää veroseuraamuksia. (Juusela & Tuominen 2010, 36; Suomen Yrittäjät 2015b; Verohallinto 2015e.)

3.2.2 Lahja- ja perintövero

Perintöosuusverojärjestelmä on perintö- ja lahjaverotuksen perusta. Sen mukaan perilliselle tai testamentinsaajalle määräytyy vero hänen perintö- tai testamenttiosuutensa perusteella. Perintö- ja lahjaverolain 1.1 §:n mukaan jokainen joka saa omaisuutta lahjana, perintönä tai testamentilla, on velvollinen maksamaan siitä veroa valtioille lain määräämän osuuden verran. Velvollisuus alkaa pääsääntöisesti siitä, kun perinnönjättäjä kuolee tai lahja vaihtaa omistajaa. (Immonen & Lindgren 2013, 130.)

Lahja- ja perintöveron suuruus lasketaan siitä arvosta, mikä omaisuudella on verovelvollisuuden alkaessa. Sen vuoksi esimerkiksi yhtiön osakkeiden arvon laskeminen perustuu tilinpäätökseen tai kirjanpitosäädöksiä noudattavaan välitilinpäätöslaskelmaan. Laskelman tulee olla ajallisesti mahdollisimman lähellä verovelvollisuuden alkamisajankohtaa. Arvoa määrittäessä laskettavasta omaisuuden arvosta saadaan vähentää velat ja muut velvoitteet. Perintö- ja lahjaverolain 9 ja 21 § tarkentaa määrittelyä entisestään. Sen mukaan testamentilla, perintönä tai lahjana saadun omaisuuden arvo on määrättävä sillä lahjoitushetkellä tai perinnönjättäjän kuolinhetkellä olleen käyvän arvon mukaan. Yritysten arvonmääritys keinoihin tutustuttiin aikaisemmin luvussa 2.3. (Immonen & Lindgren 2013, 131–132.)

Perintö- ja lahjaverolaissa luovutuksensaajat on jaettu kahteen eri veroluokkaan. Saajaa verotetaan sen mukaan, kumpaan luokkaan hän kuuluu ja minkä arvoinen saatu omaisuus on. Veroluokkaan I kuuluvat:

- perinnönjättäjän aviopuoliso

- suoraan ylenevässä polvessa oleva perillinen
- suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen
- aviopuolison suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen
- perinnönjättäjän kihlakumppani, jolle annetaan perintökaaren 8 luvun 2 § mukaista avustusta. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378.)

Veroluokkaan II kuuluvat kaikki muut sukulaiset ja vieraat. Esimerkiksi sisarukset, sisarpuolet sekä niiden jälkeläiset kuuluvat tähän veroluokkaan. Jos saaja on elänyt perinnönjättäjän kanssa avioliitonomaisessa olosuhteissa kuolinvuotena, lasketaan hänet tuloverolain 7.3§:n perusteella I-veroluokkaan. Edellä mainitut perintöveroluokitukset soveltuvat myös lahjaverotukseen henkilömäärittysten osalta. Perintö- ja lahjaverotuksen veroluokat sekä niiden verorajat vuonna 2015 (Taulukot 1-4). (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378.)

Taulukko 1. Perintöveron veroluokka I (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378.)

Verotettavan osuuden arvo	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000–40 000 €	100 €	8 %
40 000–60 000 €	1 700 €	11 %
60 000–200 000 €	3 900 €	14 %
200 000–1 000 000 €	23 500 €	17 %
1 000 000 € –	159 500 €	20 %

Taulukko 2. Perintöveron veroluokka II (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378.)

Verotettavan osuuden arvo	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000–40 000 €	100 €	21 %
40 000–60 000 €	4 300 €	27 %
60 000–1 000 000 €	9 700 €	33 %
1 000 000 € –	319 900 €	36 %

Taulukko 3. Lahjaveron veroluokka I (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378.)

Verotettavan osuuden arvo	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Veroprosentti ylimenevästä osasta
4 000–17 000 €	100 €	8 %
17 000–50 000 €	1 140 €	11 %
50 000–200 000 €	4 770 €	14 %
200 000–1 000 000 €	25 770 €	17 %
1 000 000 € –	161 770 €	20 %

Taulukko 4. Lahjaveron veroluokka II (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378.)

Verotettavan osuuden arvo	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Veroprosentti ylimenevästä osasta
4 000–17 000 €	100 €	21 %
17 000–50 000 €	2 830 €	27 %
50 000–1 000 000 €	11 740 €	33 %
1 000 000 € –	325 240 €	36 %

Sukupolvenvaihdostilanteessa lahja- ja perintövero tulee aiheelliseksi silloin, kun vaihdos tehdään lahjana, lahjanluonteisena kauppana, ennakkoperintönä, perintönä tai testamentilla. Lahja- ja perintövero määrätään vain vastaanottajal-

le, joten siitä ei koidu veroseuraamuksia luopujalle tai itse yritykselle. Vastaanottajan veroseuraamukset sukupolvenvaihdostilanteissa ovat yleensä melko ankarat lahja- ja perintöveron osalta, joten sitä voidaan tietyin edellytyksin huoventaa. Huojennuksilla pyritään keventämään jatkajan verotaakkaa ja näin ollen varmistaa yrityksen jatkuvuus. Huojennuksiin keskitytään luvussa 3.3.

3.2.3 Varainsiirtovero

Vastikkeellisessa osakekaupassa luovutuksensaaja on velvollinen maksamaan varainsiirtoveroa 1,6 prosenttia vastikkeesta. Myös kiinteistökaupat kuuluvat varainsiirtoverotuksen piiriin ja niiden varainsiirtovero on 4 prosenttia vastikkeesta. Vastike voi olla esimerkiksi rahaa tai myyjän velkoja, jotka luovutuksensaaja ottaa vastatakseen kaupan yhteydessä. Veron määrän perusteena on suoritettava kauppahinta tai muussa vastikkeellisessa tapauksessa vastikkeen arvo. (Verohallinto 2015c; Kess 2011, 119.)

Varainsiirtoveroilmoitus ja varainsiirtovero tulee toimittaa oma-aloitteisesti kahden kuukauden kuluessa luovutussopimuksen tekemisestä arvopapereiden kohdalla. Kiinteistöistä vero on suoritettava viimeistään kuudessa kuukaudessa luovutussopimuksen tekemisestä. Ilmoitus toimitetaan verottajalle, joka tarkistaa ilmoituksen oikeellisuuden. Jos kauppa kuitenkin purkaantuu oikeudellisin perustein, varainsiirtovero voidaan palauttaa takaisin maksajalle. Tällainen tilanne voi sattua esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin päättää kumota kaupan. (Kess M. 2011, 119; Verohallinto 2015c.)

Jos esimerkiksi yhtiö hankkii itse omia osakkeitaan, veron maksaa osakkeiden saaja eli ostajayhtiö itse. Tämä käy ilmi myös seuraavassa oikeuden päätöksessä.

KHO 16.4.1999/772.

Kun osakeyhtiö lunasti omia osakkeitaan osakepääomaa alentamalla osakeyhtiölain 6 luvussa tarkoitetulla tavalla, kysymyksessä oli sellainen ar-

vopaperin omistusoikeuden luovutus, josta oli suoritettava varainsiirtoveroa. Ennakkoratkaisu.

Varainsiirtoveroa joudutaan suorittamaan myös lahjanluonteisissa kaupoissa. Tällöin varainsiirtovero täytyy maksaa siltä osin, kun kyseessä on osakkeiden vastikkeellinen saanto. Lahjana saaduista osakkeista maksetaan erikseen lahjaveron, eikä sen määrä vaikuta millään tavalla varainsiirtoveroon. (Kess 2011, 119.)

3.2.4 Arvolisävero

Arvonlisäverolaissa ei ole erikseen sukupolvenvaihdosta koskevia säännöksiä. Arvonlisävero maksetaan liiketoiminnan muodossa tapahtuvasta tavaroiden ja palveluiden myynnistä, joten sukupolvenvaihdoksen toteuttaminen liiketoiminnan luovutuksena voi joissain tilanteissa aiheuttaa arvonlisäveron suoritusvelvollisuuden. Arvonlisäverolaissa on kuitenkin säännös, joka tarkoittaa suoritusvelvollisuutta yritysten luovutustilanteissa. Arvonlisäverollisena myyntinä 19§:n mukaan ei kuitenkaan pidetä liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä tapahtuvaa tavaroiden ja palvelujen luovuttamista. Jatkajan täytyy ryhtyä käyttämään luovutettuja tavaroita ja palveluja vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen heti vaihdoksen jälkeen, jotta 19§:n säännös on pitävä. Jos edelliset edellytykset täyttyvät, luovuttajan ei tarvitse suorittaa veroa eikä luovutuksensaajalla ole vähennysoikeutta saaduista tavaroista ja palveluista. (Verohallinto 2013b.)

3.2.5 Hallinto- ja tuotto-oikeus

Kuten aiemmin todettiin yrityksen vastikkeeton luovutus johtaa pääsääntöisesti luovutuksensaajan perintö- ja lahjaverotukseen. Jos luovutuksen yhteydessä on määrätty muulle verovelvolliselle kuin luovutuksensaajalle hallinto- ja käyttöoikeus, pienentää tämä lahjasta menevää verorasitusta. Tämä on perusteltu siksi, koska luovutuksensaajalla ei ole täydellistä oikeutta omaisuuden oikeuksiin. (Immonen & Lindgren 2013, 136.)

Hallinto- ja tuotto-oikeuden pidättäminen ei koske ainoastaan vain perintönä ja testamentilla tehtyä yritysluovutusta, vaan sitä voidaan soveltaa vastaavalla tavalla myös lahjaluonteiseen luovutukseen. Jos oikeudenhaltija kuitenkin päättää myöhemmin luopua oikeudestaan, katsotaan se verotuksellisesti erillisenä luovutuksena. (Immonen & Lindgren 2013, 136.)

3.3 Huojennukset sukupolvenvaihdoksessa

Verolainsäädännössä on monia säädöksiä, joilla pyritään huojentamaan vaihdoksessa syntyviä veroseuraamuksia. Sukupolvenvaihdosta koskevia säädöksiä on säädetty erikseen niin tuloverolaissa kuin lahja- ja perintöverolaissa. Huojennukset voidaan kuitenkin menettää, jos vaihdoksen yhteydessä on toimittu huolimattomasti eikä annettuja säädöksiä noudateta. Myös vaihdoksen suorittaminen ilman huojennuksia on mahdollista, mutta se ei ole kovin järkevää. Tässä kappaleessa syvennytään tarkemmin sukupolvenvaihdoshuojennuksiin tuloverotuksen sekä lahja- ja perintöverotuksen näkökulmista. (Juusela & Tuominen 2010, 14–15.)

3.3.1 Tuloveron huojennus

Vastikkeellisella sukupolvenvaihdosluovutuksella tarkoitetaan yrityksen siirtämistä perhepiirissä korvausta vastaan siten, että verolainsäädännössä säädettyjä verohuojennuksia voidaan soveltaa vaihdoksen yhteydessä. Normaalissa yrityskaupassa tällaisten huojennuksien käyttö ei ole mahdollista. Oikeus huojennusten käyttöön vaatii kuitenkin tiettyjen ehtojen täyttämistä, jotka ovat säädetty erikseen tuloverolaissa. Nämä ehdot liittyvät luovutuksen osapuolten sukulaissuhteeseen, luovuttajan omistusaikaan ja myytävän omaisuuden laatuun. (Immonen & Lindgren 2013, 113–114.)

Tuloverolain 48.1 §:n kolmannen kohdan säännös oikeuttaa täyteen verovapauteen ja sen vuoksi onkin usein käytetty keino perhepiirissä tehtävissä omistajanvaihdoksissa. Samaa säännöstä voidaan soveltaa myös tilanteissa, jossa luovutus on osaksi vastikkeellinen ja vastikkeeton. Tämän säännöksen nojalla

luovutusvoitto ei ole miltään osin veronalaista tuloa, jos luovutuksensaaja on joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa:

- luovuttajan lapsi tai tämän rintaperillinen
- luovuttajan sisar, veli, sisarpuoli tai velipuoli.

Tuloverolain 8.2§:n nojalla lapsena pidetään myös ottolasta sekä puolison lasta. (Verohallinto 2013a.)

Toisena verottomuuden ehtona on, että luovuttaja on omistanut luovutettavan kohteen vähintään 10 vuotta ennen sukupolvenvaihdosta. Omistusaikaa laskiessa hyväksytään myös sellainen tilanne, jossa edellinen omistaja on saanut yhtiön vastikkeetta. Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, kun omistajanvaihdos on tapahtunut aikoinaan perinnön, lahjan tai testamentin kautta. Tällöin edellisten omistajien yhteenlaskettu omistusaika täytyy olla vähintään 10 vuotta, jotta ehto on pitävä. (Immonen & Lindgren 2013, 119.)

Kolmas ja viimeinen verovapauden ehto koskee luovutuksen kohdetta. Luovutuksen kohteena täytyy olla kiinteää omaisuutta, osakeyhtiön osakkeita, avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiöosuuksia. Osakeyhtiön, avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön jatkajan täytyy ostaa vähintään kymmenen prosentin omistusosuuden yrityksestä, jotta verottomuuden viimeinen ehto täytyisi. (Verohallinto 2013a.)

3.3.2 Perintö- ja lahjaveron huojennus

Perintö- ja lahjaverolain 55–57§:ssa säädetään perintö- ja lahjaveron huojennuksista. Veroa voidaan huojentaa joko kokonaan tai osittain, ja lisäksi sen maksuaikaa voidaan pidentää pyynnöstä. Veron määrän tai maksuajan huojentaminen edellyttää kuitenkin tiettyjen ehtojen täyttämistä. Verovelvollinen voi saada verohuojennuksen, jos kaikki seuraavat huojennusehdot täyttyvät. Vaaditut ehdot ovat:

- lahjana tai perintönä saatu omaisuus on maatila, yritys tai niiden osa
- luovutuksensaaja jatkaa luovutetun omaisuuden mukaista toimintaa
- edellä mainitusta yrityksestä, maatilasta tai niiden osasta menevän perintö- ja lahjaveron määrä olisi vähintään 850 euroa
- verovelvollinen esittää pyynnön veron ja/tai maksuajan huoventamisesta ennen verotuksen toimittamista. (Juusela & Tuominen 2010, 127.)

Perintö- ja lahjaverolain 55.5§:n mukaan lahjaveron kokonaishuojennusta voidaan soveltaa ainoastaan silloin, kun luovutus on osittain vastikkeellinen. Vastikkeen täytyy kuitenkin olla käyvästä arvosta enemmän kuin 50 prosenttia, jotta laissa annettu ehto täyttyy. Kokonaishuojennus onkin usein käytetty apukeino lahjanluonteisissa sukupolvenvaihdoskaupoissa. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378 5:55.5 §.)

Osittainen huojennus on kyseessä silloin, jos omaisuutta lahjoitetaan joko kokonaan vastikkeetta tai vastike on alle 50 prosenttia käyvästä arvosta. Osittaista verohuojennusta voi käyttää myös silloin, kun jatkaja saa yrityksen perintönä. Osittainen huojennuskin on yleensä varsin huomattava, joten myös sitä on hyvä käyttää kaikissa mahdollisissa tilanteissa. (Juusela & Tuominen 2010, 128.)

Kuten ehdoissa mainittiin, huojennuksen voi saada vain silloin, kun sitä henkilökohtaisesti pyydetään luopujan verotoimistolta. Hakemukseksi riittää vapaa- muotoinen ja kirjallinen pyyntö, joka tulee olla toimitettuna verotoimistolle ennen lahja- ja perintöverokäsittelyä. Verotoimisto on todella tiukka huojennuspyynnön palautusajankohdan kanssa ja he vaativat, että se toimitetaan ennen verokäsittelyä. Tämä käy myös ilmi seuraavassa korkeimmanhallinto-oikeuden päätöksessä.

KHO 1986 II 598

Verovelvolliset eivät ennen perintöverotuksen toimittamista olleet esittäneet vaatimusta perintö- ja lahjaverolain 63 a §:n huojennussäännösten soveltamisesta. Vaatimusta ei voitu esittää enää lääninoikeudessa.

Luovutuksen kohteen pitää perintö- ja lahjaverolain 55.1§ mukaan olla maatila, yritys tai osa niistä, kuten edellä jo mainittiin. Jotta huojennussäännöstä voitaisiin soveltaa yhtiössä, täytyy tämän yhtiön olla EVL-statuksen omaava. EVL-yhtiö tarkoittaa sitä, että yrityksen tulos vahvistetaan elinkeinoverolain mukaan. Jos yrityksestä siirretään vain osa, täytyy osan olla vähintään 10 prosenttia. Näin ollen sukupolvenvaihdoshuojennusta ei ole rajoitettu vain kokonaisten yritysten siirtoon. (Juusela & Tuominen 2010, 131–133, 173.)

Luovutettavan yrityksen täytyy olla yritystoiminnassa ennen luovutusta. Verohallinnon ohjeiden mukaan yritystoiminta tulkitaan lopetetuksi, kun toiminta on ollut keskeytyneenä yli vuoden ajan ennen luovutusajankohtaa. Tällöin huojennusta ei voida myöntää. (Juusela & Tuominen 2010, 131–133, 173.)

3.3.3 Perintö- ja lahjaveron maksuajan pidennys

Perintö- ja lahjaverolain 56§:ssa on säännökset veron maksuajan pidentämiseksi. Tämä maksuajanpidennys koskee ainoastaan niitä tilanteita, joissa sovelletaan osittaista sukupolvenvaihdoshuojennusta. Ehtoina maksuajanpidennykselle ovat, että perintö- ja lahjaveron suhteellinen määrä on 1 700 euroa tai enemmän, veronalaiseen lahjaan sisältyy maatila, yritys tai osa niistä ja lahjansaaja jatkaa toimintaa saadulla varallisuudella. Verovelvollisen täytyy myös itse pyytää maksuajan pidentämistä ennen verotuksen toimittamista. (Juusela & Tuominen 2010, 215–217.)

Maksuajanpidennyksen voi saada enintään kymmeneksi vuodeksi ja se on täysin korotonta. Pidennyksen aikana maksettavaksi määrätty vero kannetaan tasasuuruksina erinä vuosittain. Yksittäisen vuosierän määrän täytyy olla vähintään 850 euroa. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378 5:56 §.)

3.3.4 Huojennusten menettäminen

Jos verovelvollinen toimii huolimattomasti tai väärin aikomuksin, voidaan huojennus menettää. Menettämisen lisäksi verovelvolliselle voidaan määrätä myös sanktioita rikkomuksen laadun perusteella. Perintö- ja lahjaverolain 55.6§ sisältää lahjaveruojennuksen menettämistä koskevan säädöksen. Säädöksen mukaan huojennus menetetään, jos verovelvollinen luovuttaa pääosan maatilasta, yrityksestä tai sellaisen osasta, josta on myönnetty sukupolvenvaihdoshuojennus, ennen kuin viisi vuotta on kulunut perintö- ja lahjaveron toimituspäivästä. Tällaisessa tilanteessa verovelvolliselle pannaan maksettavaksi perintö- ja lahjaverolain 55§:n nojalla maksuunpanematta jätetty vero korotettuna 20 prosentilla. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378 5:55.6 §.)

Edellinen säännös ei koske vain kertaluovutusta. Huojennuksen voi menettää myös silloin, kun omaisuutta luovutetaan useassa erässä tai osakkeiden lukumäärää muutetaan. Osakkeiden lukumäärän muuttamisella tarkoitetaan esimerkiksi splittausta tai osakkeiden lunastamista osakkailta. Luovutuserien yhteenlaskettu määrä ei saa olla yli puolta omaisuuserästä kummassakaan tapauksessa. Perintö- ja lahjaverolaista ei löydy säännöstä joka koskisi omaisuuden luovuttamista useassa erässä, mutta se tulee selvästi esille Verohallinnon ohjeissa. (Juusela & Tuominen 2010, 221–223.)

Jos verovelvollinen kuitenkin luovuttaa omaisuuden eteenpäin, on hän perintö- ja lahjaverolain 55.7§:n nojalla velvollinen ilmoittamaan luovutuksesta Verohallinnolle. Ilmoitus täytyy toimittaa kolmen kuukauden sisällä luovutuksesta. Verohallinto tutkii verovelvollisen menettelyn tapauskohtaisesti ja tekee tarvittavat toimenpiteet perintö- ja lahjaverolaissa annettujen säädösten pohjalta. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378 5:55.7 §.)

Perintö- ja lahjaveron huojennus ei ole ainut, mikä voidaan menettää väärin toimiessa. Verovelvollinen voi menettää myös maksuajan pidennyksen sekä tuloveruojennuksen. Verovelvollinen menettää maksuajan pidennyksen, jos

hän luovuttaa pääasiallisen osan omaisuuserästä ennen kuin kaikki veroerät ovat maksettu. Tästä menettelystä ei kuitenkaan seuraa erillistä sanktiota, mutta kaikki suorittamatta olevat erät on maksettava seuraavan kantoerän yhteydessä. (Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378 5:56.5 §.)

Myös tuloverolaissa on säännöksiä tuloverhuojennuksen väärinkäytön estämiseksi. Tuloverolain jatkoluovutusta koskeva 48.5§ säännös muistuttaa melko paljon perintö- ja lahjaverolain vastaavaa säännöstä, sillä tuloverhuojennus menetetään myös, jos huojennuksen mukainen omaisuus luovutetaan edelleen ennen kuin viisi vuotta on kulunut saannosta. Tosiasiallisesti tuloverhuojennuksen täysi hyödyntäminen vaatii vähintään 15 vuoden omistajuuden, kun luovujan ja jatkajan omistusajat lasketaan yhteen. Tämä on hyvä muistaa suunnitelmia tehdessä. (Immonen & Lindgren 2013, 124–125.)

Jos luovutuksensaaja jatkoluovuttaa osakkeitaan ennen kuin viiden vuoden määräaika täyttyy, vähennetään hänen hankintamenosta tai hankintameno-olettamasta luovutettua omaisuutta vastaava suhteellinen osuus saantomiehen verottamatta jääneestä voitosta. Sanktio ennenaikaisesta luovutuksesta kohdistuu tässäkin tapauksessa jatkoluovuttajalle ja ensiluovuttaja saa pitää verovapaan luovutusvoittonsa. Huojennuksen menettäminen lisää jatkoluovuttajan verotettavaa luovutusvoiton määrää. (Verohallinto 2013b.)

4 SUKUPOLVENVAIHDOS CASE-YRITYKSESSÄ

4.1 Johdatus case-yrityksen sukupolvenvaihdokseen

Tässä osiossa sovelletaan esitettyä teoriaa ja pohditaan esimerkkien kautta, mikä sukupolvenvaihdostapa sopisi parhaiten case-yritykselle. Aluksi tutustutaan hieman Yritys X Oy:n historiaan ja markkina-asemaan. Esittelyn jälkeen yrittäjäpariskunta kertoo tavoitteista ja toiveista sukupolvenvaihdoksen suhteen.

Haastattelun jälkeen yrityksen arvo määritellään Verohallinnon ohjeiden mukaisesti. Kun arvo on määritetty, lasketaan yleisten sukupolvenvaihdostapojen veroseuraamukset. Veroseuraamuslaskelmissa pyritään käyttämään kaikkia mahdollisia huojennuksia, jotta niiden hyöty tulisi ilmi. Lopuksi laadin oman ehdotelmani yrittäjäpariskunnalle teorian ja laskelmien pohjalta. Ehdotelmassa pyrin ottamaan huomioon yrittäjien intressit ja toiveet.

Vaikka osakeyhtiön tunnusluvut ovat julkisia ja vapaasti kaikkien luettavissa, jätetään ne tässä työssä kuitenkin virallisesti julkaisematta. Laskelmien pohjana käytetään yrityksen vahvistettua tilinpäätöstä, mutta tilinpäätöksen luvut sisältävät pienen muuntokertoimen. Muuntokertoimen avulla todelliset tilinpäätösluvut eivät paljastu lukijalle. Kertoimen käyttö ei kuitenkaan vaikuta oleellisesti tuloksiin, sillä lukujen suuruusluokka ja suhde säilyvät sama. Muuntokertoimen avulla pyritään salaamaan Yritys X Oy:n identiteettiä, jottei opinnäytetyöstä olisi haittaa tulevaisuudessa yritykselle niin kilpailullisesti kuin mahdollista yritysmyyntiä silmällä pitäen.

4.2 Yritys X Oy

Yritys X Oy on vuonna 1996 perustettu perheyritys, joka tuottaa ravintolapalveluita yhdessä Suomen suurimmassa hiihtokeskuksessa. Aluksi yritys toimi vuokratiloissa, jonka jälkeen yrittäjät päättivät kehittää ja laajentaa toimintaansa omien tilojen muodossa. He rakensivat kokonaan uuden ja tilavamman ravintolan hiihtokeskuksen päärinteen läheisyyteen. Uusi 250 asiakaspaikkaa sisältävä

ravintola avattiin vuonna 2002 ja siitä lähtien se on toiminut nykyisellä paikallaan. Kymmenen vuotta myöhemmin ravintolaan tehtiin vielä satapaikkainen laajennus.

Ravintolassa on kaksi puolta; Rinneravintola eli Ski-puoli ja Ala Carte. Rinneravintolasta saa kahvilapalveluiden lisäksi maittavaa ruokaa laskettelun lomassa ja se onkin yrityksen suurin tulonlähde sesongin aikana. Ala Carte puolestaan keskittyy ruuan laatuun ja palveluun. Ala Carte annoksissa suositaan paljon lappilaisia raaka-aineita, joten Yritys X Oy:llä on hyvät suhteet paikallisten tuottajien kanssa. Ala Carte on kerännyt mainetta ja tunnustusta ympäri Suomea. Erityisesti kansainvälisen Chaine des Rotisseursin myöntämä kilpitunnustus on merkittävä markkinaetu alueen muihin ravintolayrityksiin. Myös kilpailuihin osallistumiset ja niissä menestymiset ovat tuoneet yritykselle näkyvyyttä alan lehdistä.

Case-yritys on vakavarainen voittoa tuottava yritys. Se työllistää yrittäjien lisäksi noin kymmentä työntekijää kauden aikana. Sesonki kestää noin yhdeksän kuukautta vuodesta, joten työskentely on kausiluonteista. Case-yrityksellä on merkittävästi omaisuutta, sillä maa-alueet, kiinteistöt ja kalustot ovat yrityksen omaa. Sukupolvenvaihdoksessa tuleekin miettiä siirretäänkö tämä omaisuus kokonaisuudessaan jatkajalle.

4.3 Sukupolvenvaihdoksen tavoitteet

Ennen toteutusehdotuksen laatimista haastattelin yrittäjiä sukupolvenvaihdoksen tavoitteista ja päämääristä. Heidän yhteinen toive oli, että jos ja kun luovutus on ajankohtainen, jatkaja olisi joku heidän lapsistaan.

Yrittäjät ovat rakentaneet unelmiensa ravintolaa jo toistakymmentä vuotta. Kun yrittäjät aloittivat yritystoimintansa keskuksessa, teki se vasta tuloaan suurten hiihtokeskusten joukkoon. Hiihtokeskus kasvaa ja kehittyy lakkaamatta, joten tulevaisuuden odotukset perheyriksen menestymisen jatkuvuudelle ovat valoi-

sat. Siksi olisikin sääli luovuttaa yritys ulkopuoliselle silloin, kun hiihtokeskus ja yritys tuottavat parhaiten.

Toinen toive oli, että sukupolvenvaihdos ei olisi kovin kallis prosessi. Yrittäjät kertoivat, että heidän kollegansa oli muutama vuosi sitten tekemässä vastaavanlaista sukupolvenvaihdosta. Yritys sisälsi ravintolapalveluiden lisäksi myös mökkipalvelutoimintaa. Kun he olivat kysyneet verottajalta ja lakimieheltä toteutuksen kustannuksia, olisi vaihdos tullut niin kalliiksi että sitä päätettiin lykätä myöhempään ajankohtaan. He eivät ole vielä nykypäivänäkään toteuttaneet vaihdosta. Yrittäjät eivät toivo vastaavanlaista kohtaloa itselleen.

Kolmas ja viimeinen toive oli, että yrityksestä luopuva yrittäjäpariskunta saisi hieman korvausta vaihdoksesta eläkepäiviä ajatellen. Mahdollinen vähemmistöosakkuus osingonjakomielessä ja kiinteistöjen vuokraaminen jatkajalle tulivat esille haastattelun yhteydessä. Kiinteistöjen vuokraaminen jatkajalle olisi kaikkien kannalta varteenotettava vaihtoehto, sillä luopujat saisivat tuloja vielä vaihdoksen jälkeen ja jatkajan ei tarvitsisi kerralla ottaa vastaan niin suurta omaisuutta. Verotuksellinen ja rahoituksellinen taakka näin ollen pienenesi.

4.4 Yritys X Oy:n arvonmääritys

4.4.1 Käyvän arvon määrittäminen

Koska case-yrityksen käypää arvoa ei voida luotettavasti määrittellä vertailukauppa-arvon perusteella, määrittellään käypä arvo verottajan ohjeiden mukaisesti substanssi- ja tuottoarvoa käyttäen. Verottajan substanssiarvo muistuttaa melko paljon suoraan taseesta laskettua substanssiarvoa, sillä suurin osa laskelman kohdista arvostetaan suoraan tase-arvoon sellaisenaan. Ainoastaan maa-alueet ja rakennukset arvostetaan vastaamaan niiden todellista käypää arvoa. (Verohallinto. 2015d.)

Yrityksen maa-alueen käypä arvo saadaan vertailemalla tonttia muihin alueen myynnissä olevien tonttien hinta-arvioihin. Alueelta löytyy juuri vastaavanlainen

rinteen läheisyydessä oleva liiketontti, jonka arvon kiinteistövälittäjä on arvioinut myyntiä varten. Käytän omissa laskelmissani kiinteistövälittäjän arvioimaa ne-liöhintaa, sillä se antaa luotettavan kuvan alueen liiketonttien hintatasosta.

Rakennuksen nykyarvo määritellään kustannusarvomenetelmän mukaan. Uudishinta saadaan Rakentajat.fi Internet-sivulta löytyvän pikakustannuslaskurin avulla (LIITE 2). Pikakustannuslaskuri ilmoittaa uudishinnat arvolisäverollisena, joten laskelmia varten arvolisävero joudutaan poistamaan. Arvolisäverottomasta uudishinnasta vähennetään maanmittauslaitoksen luoman taulukon mukainen ikäalennus. Ikäalennus tässä tapauksessa on 10 prosenttia (LIITE 3). Lopuksi rakennuksen nykyarvoa korotetaan vielä Verohallinnon ohjeen mukaan 30 prosentilla, sillä se sijaitsee kilpailullisesti keskeisellä paikalla. Kiinteän omaisuuden hinta-arviot on tehty parhaiden käytettävissä olevien tietojen pohjalta sekä Verohallinnon ohjeita noudattaen

Yritys X Oy:n substanssiarvoksi saadaan seuraavan laskelman (Taulukko 5.) mukaan 989 568, 22 euroa. Tiedot perustuvat viimeisimpään tilinpäätökseen, joka on valmistunut kesällä 2015.

Taulukko 5. Yritys X Oy:n substanssiarvolaskelma

	05 / 2015
VARAT	
Aineettomat oikeudet	497,95
Muut osakkeet ja osuudet	221,37
Maa- ja vesialueet	116 130,00
Rakennukset ja rakennelmat	910 894,70
Koneet ja kalusto	24 025,53
Vaihto-omaisuus	
Valmiit tuotteet/tavarat	8 534,39
Myyntisaamiset	683,84
Muut saamiset	6 464,67
Siirtosaamiset	1 978,29
Rahat ja pankkisaamiset	112 231,61
Varat yhteensä	1 181 662,36
VELAT	
Pitkäaikainen	
Lainat rahoituslaitoksilta	88 509,99
Lyhytaikainen	
Lainat rahoituslaitoksilta	15 877,01
Ostovelat	7 652,97
Muut velat	64 871,85
Siirtovelat	15 182,33
Velat yhteensä	192 094,14
VEROTTAJAN SUBSTANSSIARVO	989 568,22

Yrityksen tuottoarvo lasketaan kolmen viimeisen tilikauden tuloksista lasketun keskimääräisen vuosituloksen perusteella. Verottaja katsoo lähtökohtaiseksi tuottovaatimukseksi 15 prosenttia vuodessa, mikä vastaa noin 7 vuoden takaisinmaksuaikaa. Yrityksen tuottoarvoksi 15 prosentin korkokannalla tulee 102 236,22 euroa. Arvo saadaan seuraavan tuottoarvolaskelman mukaisesti (Taulukko 6).

Taulukko 6. Yritys X Oy:n tuottoarvolaskelma

	2015	2014	2013
Tilikauden tulos	24 279,15 €	14 128,46 €	7 598,69 €
Keskimääräinen vuositulo	15 335,43 €		
Tuottoarvo	102 236,22 €		

Koska substanssiarvo on suurempi kuin tuottoarvo, Verohallinnon ohjeiden mukaan käypänä arvona pidetään yrityksen substanssiarvon määrää. Eli Yritys X Oy:n virallinen arvo on 989 568,22 euroa. Tätä arvoa tullaan käyttämään perustana kaikissa tulevilla verolaskelmissa.

4.4.2 Sukupolvenvaihdosarvon ja vertailuarvon määrittäminen

Jotta lahjaverohuojennuksen määrä voidaan Yritys X Oy:n tapauksessa laskea, täytyy yritykselle saada vertailuarvo ja sukupolvenvaihdosarvo. Vertailuarvo saadaan, kun yhtiön nettovarallisuus jaetaan ulkona olevien osakkeiden määrällä. Osakeyhtiöiden vertailuarvoja ei tarvitse itse laskea, sillä vertailuarvot kuuluvat verotuksen julkisiin tietoihin. Vertailuarvot ovat löydettävissä Verohallinnon Internet-sivuilla. Yritys X Oy:n vertailuarvo on Verohallinnon mukaan 2 576,51 euroa per osake. Näin ollen koko yrityksen vertailuarvo on 257 650,88 euroa. (Verohallinto. 2013b.)

Osakkeen sukupolvenvaihdosarvo on 40 prosenttia osakkeen vertailuarvosta. Arvon laskemisessa käytetään sitä vertailuarvoa, joka on määritetty lahjoitushetkeen nähden viimeisimmän tilinpäätöksen perusteella. Yritys X Oy:n sukupolvenvaihdosarvo on edellisen vertailuarvon perusteella 103 060,35 euroa. Tätä arvoa tullaan tarvitsemaan tulevassa huojennuslaskelmassa. (Verohallinto. 2013b.)

4.5 Luovutustapojen veroseuraamukset Yritys X Oy:n kohdalla

Toteutusehdotusta lähdetään alustamaan laskelmien kautta, jotta case-yrityksen johto saa kokonaisvaltaisen käsityksen eri luovutustapojen veroseuraamuksista. Myös ehdotuksen perustelu helpottuu, kun yritykseen kohdistuvat laskelmat ovat selkeästi esillä ja keskenään vertailtavissa. Koska Yritys X Oy:ssä on kaksi osakasta, on laskelmissa otettu molemmat osakkaat huomioon osakeosuuksien perusteella. Näin ollen heidän on helpompi käsittää sukupolvenvaihdoksen seuraamukset omalta kannaltaan. Lopussa laadin tapauksesta yhteenvedon ja kerron oman ehdotukseni luovutuksen toteuttamisesta.

4.5.1 Osakekauppa

Osakekauppana tehtävässä yritysluovutuksessa veroseuraamukset kohdistuvat pääasiallisesti luopujille. Luopujia verotetaan luovutusvoiton mukaan. Luovutusvoitto saadaan, kun myyntihinnasta vähennetään todelliset hankintamenot. Yritys X Oy:n tapauksessa osakkaat ovat kuitenkin omistaneet yrityksen osakkeet yli kymmenen vuotta, joten he ovat oikeutettuja vähentämään luovutusvoitosta 40 prosentin hankintameno-olettaman todellisten hankintamenojen sijaan. Luovutettavien osakkeiden käypä arvo laskettiin luvussa 4.3.1 ja se on 989 568,22 euroa. Osakkaiden verotettava luovutusvoitto käypään hintaan toteutettavassa osakekaupassa on seuraavan taulukon mukainen (Taulukko 7).

Taulukko 7. Luovutusvoiton määrä käyvän arvon kaupassa

	Luopuja A / 33 osaketta	Luopuja B / 67 osaketta
Kauppahinta	326 557,51 €	663 010,70 €
Hankintameno-olettama 40 %	130 623,00 €	265 204,28 €
Luovutusvoitto	195 934,51 €	397 806,42 €

Jos kyseessä olisi normaali yrityskauppa, verotettaisiin luopujia pääomatuloveron mukaan siten, että ensimmäisestä 30 000 eurosta maksetaan 30 prosenttia veroa ja ylimenevästä osuudesta 33 prosenttia veroa. Case-yrityksessä se tarkoittaisi sitä, että luopuja A joutuisi maksamaan kaupassa 63 758,39 euroa veroa ja luopuja B 130 376,12 euroa veroa.

Yritys X Oy:ssä yrityskauppa aiotaan kuitenkin suorittaa sukupolvenvaihdosluovutuksena, joten tuloverolain mukaista sukupolvenvaihdoshuojennusta voidaan soveltaa. Tuloverohuojennuksen ehtoja käsiteltiin luvussa 3.4.1. Case-yrityksen tapauksessa kaikki huojennukseen vaadittavat ehdot täyttyvät, joten luovutusvoitto on kokonaan verovapaata tuloa luopujille.

Osakekauppa aiheuttaa myös jatkajalle veroseuraamuksia, sillä jatkaja joutuu maksamaan maksetusta vastikkeesta varainsiirtoveroa. Varainsiirtovero on 1,6 prosenttia osakkeiden vastikkeellisesta luovutuksesta. Jos sukupolvenvaihdos toteutettaisiin 989 568,22 euron käyvällä hinnalla, olisi jatkajalle aiheutuva varainsiirtovero 15 833,09 euroa.

4.5.2 Lahjanluonteinen kauppa

Lahjanluonteisessa kaupassa sovelletaan sekä tuloverolakia että lahja- ja perintöverolakia. Lahjanluonteisessa kaupassa hankintameno kohdistuu vain vastikkeelliseen osaan, eikä lahjaa tarvitse huomioida luovutusvoiton laskemisessa. Kuten aiemmin jo todettiin, Yritys X Oy:n osakkaat ovat oikeutettuja käyttämään 40 prosentin hankintameno-olettamaa. Seuraavissa taulukoissa on laskettu osakkaiden luovutusvoitot lahjanluonteisessa kaupassa eri vastike määrillä (Taulukko 8 ja 9).

Taulukko 8. Lahjanluonteisen kaupan luovutusvoitto Luopuja A kohdalla

Luopuja A / 33 osaketta

	Kauppahinta	Hankintameno-olettama 40 %	Luovutusvoitto
75 %	244 918,13 €	97 967,25 €	146 950,88 €
70 %	228 590,26 €	91 436,10 €	137 154,15 €
65 %	212 262,38 €	84 904,95 €	127 357,43 €
60 %	195 934,51 €	78 373,80 €	117 560,70 €
55 %	179 606,63 €	71 842,65 €	107 763,98 €

Taulukko 9. Lahjanluonteisen kaupan luovutusvoitto Luopuja B kohdalla

Luopuja B / 67 osaketta

	Kauppahinta	Hankintameno-olettama 40 %	Luovutusvoitto
75 %	497 258,03 €	198 903,21 €	298 354,82 €
70 %	464 107,49 €	185 643,00 €	278 464,50 €
65 %	430 956,96 €	172 382,78 €	258 574,17 €
60 %	397 806,42 €	159 122,57 €	238 683,85 €
55 %	364 655,89 €	145 862,36 €	218 793,53 €

Edellisiä luovutusvoittolaskelmia tarvitaan silloin, kun kauppa tehdään lahjanluonteisena ulkopuoliselle jatkajalle. Luovutusvoiton verotus lahjanluonteisessa kaupassa on vastaavanlainen kuin käypään arvoon toteutuvassa kaupassa. Sukupolvenvaihdostilanteessa case-yrityksen luovutusvoitto on kokonaan verovapaata tuloa luopujille, sillä tuloverolain mukaista huojennusta voidaan soveltaa myös lahjanluonteiseen kauppaan.

Lahjanluonteisen kaupan vastikkeettoman lahjan osuus saadaan, kun käyvästä hinnasta vähennetään maksettu vastike. Vastikkeettomaan osuuteen sovelletaan lahja- ja perintöverolakia. Sen mukaan lahjaveron suuruus määräytyy jatkajan veroluokan ja lahjan suuruuden perusteella. Case-yrityksen jatkaja on suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen, joten häntä verotetaan lahjaveroluokka I mukaan. Veroluokat esiteltiin luvussa 3.3.2. Seuraavissa taulukoissa jatkajan lahjaveroseuraamukset ilman huojennuksia lahjanluonteisessa kaupassa eri vastikkeen määrillä (Taulukot 10 ja 11).

Taulukko 10. Jatkajan lahjaveroseuraamukset ilman huojennusta lahjanluonteisessa kaupassa Luopuja A:n osasta

Luopuja A / 33 osaketta			
Vastikkeen osuus kaupasta	75 %	65 %	55 %
Vastike kaupasta	244 918,13 €	212 262,38 €	179 606,63 €
Lahjan osuus kaupassa	81 639,38 €	114 295,13 €	146 950,88 €
Lahjaveron vakioerä alarajan kohdalla	4 770,00 €	4 770,00 €	4 770,00 €
Ylimenevä osuus lahjasta	31 639,38 €	64 295,13 €	96 950,88 €
Veroprosentti ylimenevästä osuudesta	14 %	14 %	14 %
Veron määrä ylimenevältä osuudelta	4 429,51 €	9 001,32 €	13 573,12 €
Lahjavero yhteensä	9 199,51 €	13 771,32 €	18 343,12 €

Taulukko 11. Jatkajan lahjaveroseuraamukset ilman huojennusta lahjaluonteisessa kaupassa Luopuja B:n osasta

Luopuja B / 67 osaketta

Vastikkeen osuus kaupasta	75 %	65 %	55 %
Vastike kaupassa	497 258,03 €	430 956,96 €	364 655,89 €
Lahjan osuus kaupassa	165 752,68 €	232 053,75 €	298 354,82 €
Lahjaveron vakioerä alarajan kohdalla	4 770,00 €	25 770,00 €	25 770,00 €
Ylimenevä osuus lahjasta	115 752,68 €	32 053,75 €	98 354,82 €
Veroprosentti ylimenevästä osuudesta	14 %	17 %	17 %
Veron määrä ylimenevältä osuudelta	16 205,37 €	5 449,14 €	16 720,32 €
Lahjavero yhteensä	20 975,37 €	31 219,14 €	42 490,32 €

Jatkajan lahjaveron on esitetty kummankin osakkaan osuuksista erikseen. Koska vastikkeen arvo kaikissa kohdissa on yli 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta, saa jatkaja jättää lahjaveron kokonaan maksamatta perintö- ja lahjaverolain 55§ perusteella. Lahjansaaja täytyy kuitenkin jatkaa yritystoimintaa välittömästi kaupan jälkeen, jottei huojennuksia menetetä.

Kuten käypään arvoon suoritettuna kaupassa, myös lahjanluonteisessa kaupassa maksetusta hinnasta täytyy suorittaa varainsiirtovero. Lahjanluonteisessa kaupassa vero maksetaan vain siltä osin, kun vastiketta on suoritettu. Varainsiirtovero on ainoa vero, mikä case-yrityksen tapauksessa tulisi maksettavaksi lahjanluonteisen kaupan yhteydessä. Jatkajalle aiheutuvat varainsiirtoveroseuraamukset eri kauppahinnoin käy ilmi seuraavasta taulukosta (Taulukko 12).

Taulukko 12. Jatkajan varainsiirtovero lahjaluonteisessa kaupassa

Osuus käyvästä hinnasta	75 %	65 %	55 %
Kauppahinta	742 176,16 €	643 219,34 €	544 262,52 €
Veroprosentti	1,6 %	1,6 %	1,6 %
Varainsiirtovero	11 874,82 €	10 291,51 €	8 708,20 €

4.5.3 Lahja ja ennakkoperintö

Kun osakkeiden luovutus suoritetaan kokonaan ilman vastiketta, katsotaan saanto jatkajan näkökulmasta lahjana. Myös ennakkoperintönä annettu luovutus katsotaan verotuksellisesti lahjan kaltaisena. Yritys X Oy:n tapauksessa jatkaja on luopujien perillinen suoraan alenevassa polvessa, kuten aiemmin on jo kertaalleen mainittu. Näin ollen lahjavero määrätään lahjaveroluokka I mukaan.

Lahjana luovutettavien osakkeiden käypä arvo on luvussa 4.3.1 määritelty yrityksen arvo. Lahjan käypä arvo on jaettu osakkaiden kesken heidän osuuksiensa perusteella. Seuraavassa taulukossa esitellään jatkajan lahjavero kokonaan vastikkeettomassa luovutuksessa ilman lahjaverohuojennusta (Taulukko 13).

Taulukko 13. Jatkajan lahjaveroseuraamukset käyvästä arvosta ilman huojennusta

	Luopuja A / 33 osaketta	Luopuja B / 67 osaketta
Lahjan käypä arvo	326 557,51 €	663 010,70 €
Vero alarajan kohdalla	25 770,00 €	25 770,00 €
Alarajan ylittävä osuus	126 557,51 €	463 010,70 €
Ylittävän osuuden vero %	17 %	17 %
Vero ylimenevästä osasta	21 514,78 €	78 711,82 €
Lahjaveron määrä	47 284,78 €	104 481,82 €

Edellisen taulukon perusteella lahjansaajalle tulisi yhteensä 151 766,60 euron suuruinen lahjavero kokonaan vastikkeettoman luovutuksen yhteydessä. Case-yrityksen tapauksessa voidaan kuitenkin soveltaa osittaista lahjaveron huojennusta, koska luovutus täyttää kaikki luvussa 3.4.2 esitetyt ehdot.

Käyvän arvon lisäksi huojennuksen laskemiseen tarvitaan myös niin sanottua sukupolvenvaihdosarvoa. Se määriteltiin luvussa 4.3.2. Yrityksen sukupolvenvaihdosarvo on luvun määrittelyn mukaan 103 060,35 euroa. Huojennuksen määrä on käyvästä arvosta lasketun veron ja sukupolvenvaihdosarvosta lasketun veron erotus. Maksettavaksi lahjaveroksi täten jää osakkeiden sukupolvenvaihdosarvosta saatu lahjaveron määrä, mutta kuitenkin vähintään 850 euroa (Taulukko 14).

Taulukko 14. Lahjaveron määrä sukupolvenvaihdosarvosta

	Luopuja A / 33 osaketta	Luopuja B / 67 osaketta
Sukupolvenvaihdosarvo	34 009,92 €	69 050,43 €
Vero alarajan kohdalla	1 140,00 €	4 770,00 €
Alarajan ylittävä osuus	17 009,92 €	19 050,43 €
Ylittävän osuuden vero %	11 %	14 %
Vero ylimenevästä osasta	1 871,09 €	2 667,06 €
Lahjaveron määrä	3 011,09 €	7 437,06 €

Jatkajan lahjavero sukupolvenvaihdosarvosta laskettuna on yhteensä 10 448,15 euroa. Huojennuksen määräksi Verohallinnon ohjeen mukaan saadaan siten $(151\,766,60 - 10\,448,15 =)$ 141 318,45 euroa. Kun huojennus vähennetään käyvän arvon lahjaverosta $(151\,766,60 - 141\,318,45)$, saadaan luovutuksensaaajan lopullinen lahjaveron määrä. Case-yrityksen tapauksessa luovutuksensaaajan lopullinen lahjaveron määrä huojennusten jälkeen on 10 448,15 euroa, joka on sama kuin sukupolvenvaihdosarvon lahjaveron määrä.

Koska lahjaveroa ei voida huojentaa kokonaan, voi luovutuksensaaja pyytää lahjaveron maksuaikaan pidennystä. Se myönnetään pääasiassa samoilla edellytyksillä kuin lahjaveron huojennuskin. Case-yrityksen tapauksessa pidennystä voidaan pyytää, koska 1 700 euron vähimmäisverovaatimus täyttyy. Maksuajan pidennyksen voi saada korottomana kymmeneksi vuodeksi ja se pitää toimittaa yhtä suurina erinä. Yksittäisen vuosierän täytyy olla kuitenkin vähintään 850 euroa. Case-yrityksen vuotuinen erä olisi kymmenen vuoden maksuajanpidennyksellä 1044,82 euroa per vuosi.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuten seuraavasta yhteenvetotaulukosta käy ilmi (Taulukko 15), Yritys X Oy:n tapauksessa veroseuraamukset ovat kaikilla sukupolvenvaihdostavoilla melko pienet. Ainoastaan varainsiirtovero tulee jatkajalle maksettavaksi vastikkeellisissa tapauksissa, sillä siihen ei voida soveltaa minkäänlaisia huojennuksia. Kaupassa ja lahjanluonteisessa kaupassa tulovero sekä lahjavero voidaan jättää kokonaan maksamatta sukupolvenvaihdoshuojennusten ansiosta. Kokonaan vastikkeettomassa luovutuksessa maksettavaksi tulee ainoastaan lahjavero ja sekin on hyvin pieni normaaliin lahjaveroon verrattuna. Vastikkeettoman luovutuksen lahjaveroon voidaan soveltaa tässä tapauksessa lahjaverolain osittaista huojennusta.

Taulukosta 15 käy ilmi myös sukupolvenvaihdokseen tarvittavan rahoituksen määrä. Vaikka veroseuraamukset ovat varsin pienet, siitä huolimatta rahoituksen tarve kasvaa jatkajan kohdalla hyvin suureksi. Rahoituksen määrä kasvaa suoraan verrannollisesti maksettavan vastikemäärän kanssa. Korkeaa rahoituksen tarvetta selittää Yritys X Oy:n arvo, joka on huomattava sen kiinteän omaisuuden takia.

Taulukko 15. Yhteenveto veroseuraamuksista ja jatkajan rahoitustarpeesta

Luovutustapa	Kauppa täyteen hintaan (100%)	Kauppa (vastike 75% hinnasta)	Kauppa (vastike 65% hinnasta)	Kauppa (vastike 55% hinnasta)	Lahja (vastike 0% hinnasta)
Kauppahinta	989 568,22 €	742 176,16 €	643 219,34 €	544 262,52 €	0,00 €
Luovutusvoitto vero	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €
Varainsiirtovero	15 833,09 €	11 874,82 €	10 291,51 €	8 708,20 €	0,00 €
Lahjavero	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	10 448,15 €
Verot yhteensä	15 833,09 €	11 874,82 €	10 291,51 €	8 708,20 €	10 448,15 €
Jatkajan tarvitsema rahoitus	1 005 401,31 €	754 050,98 €	653 510,85 €	552 970,72 €	10 448,15 €

Täysin vastikkeeton luovutus on kaikilla mittapuilla edullisin vaihtoehto jatkajan näkökulmasta tarkasteltuna. Yrityksestä ei tarvitse maksaa vastiketta ja lahjaverro on huojennuksen jälkeen kohtuullinen. Koska osittaiselle huojennukselle saa kymmenen vuoden korottoman maksuajan, ei jatkajan tarvitse ottaa sen maksua varten henkilökohtaista pankkilainaa, sillä uusi yrittäjä voi maksaa verot yrityksestä saatavilla tuloilla. Näin ollen lahjana suoritettava sukupolvenvaihdos olisi kivuttomin ja kevyin hoidettava jatkajalle.

Kun sukupolvenvaihdosta taas tarkastelee luopujien näkökulmasta, kokonaan vastikkeeton luovutus ei palvele luopujien etuja lainkaan. He ovat rakentaneet yrityksen alusta asti itse ja ovat joutuneet rajoittamaan elämää osittain sen vuoksi. Olisi sääli, jos yrittäjät eivät saisi tästä työstä ja yrittämisestä minkään-

laista palkkiota. Siksi luopujille paras vaihtoehto yhteenvedon tavoista onkin kauppa, jonka vastike on yli 50 prosenttia. Luopijat voisivat itse päättää omien intressien mukaan kuinka isolla kauppahinnalla he haluaisivat luopua yrityksestään. Vastikkeen täytyy kuitenkin olla yli 50 prosenttia, jotta jatkajan lahjavero voidaan kokonaan huoventaa. Näin ollen luopijat ottaisivat myös jatkajan huomioon vaihdoksen veroseuraamuksia miettiessä.

Vaikka veroseuraamukset ovatkin pienet, vaatii vaihdos silti suuren määrän rahaa. Tarvittavaa rahoitusta jatkaja voi hakea pankin lisäksi myös esimerkiksi Finnveralta. Vuoden 2015 alkupuoliskolla Finnvera on tukenut rahallisesti jo noin 550 pienen ja keksisuuren yrityksen omistajanvaihdoksia. Koska kauppahinnat yrityskaupoissa ovat suuria, tarvitaan haettaviin lainoihin vakuuksia. Vakuuksista sopiminen on tapauskohtaista ja ostettavan yrityksen kiinteistön soveltuvuus vakuudeksi riippuu pitkälti pankista ja kiinteistön arvosta. Esimerkiksi Handelsbanken kelpuuttaisi ostettavan yrityksen kiinteistön lainan vakuudeksi, jos kaikki muut asiat hakijalla olisivat kunnossa. Myös luopujien ja jatkajan sukulaissuhde edesauttaa kaupan osapuolten luottamusta, joten kaikkien kannalta edullisen maksusuunnitelman laatimiselle ei ole esteitä. Pitkä takaisinmaksusuunnitelma helpottaa jatkajan maksuvelvoitteita tulevaisuudessa. (Accountor 2015; Vaarala 2015.)

Minun ehdotukseni teorian ja yrittäjien toiveiden pohjalta on kuitenkin substanssikauppana suoritettava sukupolvenvaihdos. Mielestäni se sopii parhaiten Yritys X Oy:n tapaukselle, sillä kiinteistö ja maa-alue voidaan jättää kokonaan kaupan ulkopuolelle. Jatkaja siis ostaisi vain Yritys X Oy:n liiketoiminnan, vaihtomaisuuden ja kaluston. Kaupan jälkeen Yritys X Oy jää toimimaan kiinteistöyhtiönä ja uusi liiketoimintaa harjoittava yritys toimisi vuokralla heidän tiloissansa. Luopijat saisivat tällä menettelyllä tuloja myös vaihdoksen jälkeen kertakorvauksen lisäksi. Jatkaja voi vähentää maksettavat vuokratulot yrityksen kirjanpidossa, mikä vähentää vuosittain maksettavan veron määrää.

Vaikka substanssikaupassa ei voida käyttää sukupolvenvaihdoshuojennuksia, tulee se jatkajalle silti edullisemmaksi. Kuten substanssiarvon määrittelykappa-

leessa huomattiin, Yritys X Oy:n arvo koostuu pääasiallisesti kiinteästä omaisuudesta. Kun tätä omaisuuserää ei kokonaisuudessaan oteta kauppaan mukaan, kevenee vaihdoksen toteutus jatkajalle huomattavasti. Liiketoimintakaupassa jatkaja maksaa ainoastaan kalustosta ja vaihto-omaisuudesta, jotka arvostetaan suoraan niiden tase-arvoon. Lisäksi liiketoiminnan pehmeistä arvoista kuten esimerkiksi yrityksen nimestä ja maineesta luopujille maksetaan niin sanottu goodwill-arvo. Koska ravintolatoiminta on luonteeltaan hektistä ja muuttuvaa sekä työntekijät ovat kausityöläisiä, on Yritys X Oy:n goodwill-arvo myös sen mukainen. Seuraavassa taulukossa laskelma substanssikaupassa maksettavasta hinnasta Yritys X Oy:n kohdalla (Taulukko 16).

Taulukko 16. Yritys X Oy:n kauppahinta substanssikaupassa

Koneet ja kalusto	24 025,53 €
Vaihto-omaisuus	
Valmiit tuotteet/tavarat	8 534,39 €
Goodwill-arvo	100 000,00 €
Kauppahinta	132 559,92 €

Koska liiketoiminta siirtyy kokonaan uuteen yritykseen, joudutaan kaikki luvat ja sopimukset neuvottelemaan sekä hakemaan uusiksi. Esimerkiksi anniskelulupa on paikka- ja Y-tunnuskohtainen ja se joudutaan hakemaan aina uusiksi. Myöskään raaka-ainetoimittajien kanssa tehdyt sopimukset eivät automaattisesti siirry jatkajalle. Toimittajien kanssa voidaan neuvotella yhteistyön jatkumisesta tai sitten jatkaja voi kilpailuttaa kokonaan uudet sopimukset. Substanssikauppa vaatii jatkajalta enemmän töitä käynnistysvaiheessa verrattuna osakekauppaan.

Vaikka substanssikauppa vaatii jatkajalta enemmän töitä, sisältää se kuitenkin muutamia etuja osakekauppaan verrattuna. Esimerkiksi liiketoimintakaupassa jatkajalle tarjoutuu mahdollisuus hankkia velkarahoitusta perustettavan yhtiön nimiin ja lyhentää sitä tulevaisuudessa yhtiön tuloilla. Kun lainat ovat yhtiön nimissä, ovat korkokulut vähennyskelpoisia yrityksen kirjanpidossa. Myös ostetut

koneet ja kalusto kelpaavat rahoittajille vakuudeksi lainoja hankkiessa. Lisäksi ostaja pystyy poistoina hyödyntämään ostetun yrityksen liikearvon kirjanpidossa enintään kymmenen vuoden ajan.

Veroseuraamuksia liiketoimintakaupasta aiheutuu ainoastaan Yritys X Oy:lle, joka joutuu maksamaan yhteisöveroa tilikauden voitosta. Yhteisövero Suomessa vuonna 2015 on 20 prosenttia. Luopujille kaupasta ei synny veroseuraamuksia, mutta varoja nostettaessa itselleen, veroseuraamuksia voi syntyä nostotavasta riippuen. Edullisin vaihtoehto on osinkojen nosto, sillä sitä verotetaan huomattavasti keveämmin kuin palkkana nostettuja varoja. Koska liiketoimintakaupassa ei siirry kiinteistöjä tai arvopapereita, jatkajalle ei tule maksettavaksi varainsiirtoveroa.

6 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää millaisia eri mahdollisuuksia osakeyhtiömuotoisella yrityksellä on toteuttaa sukupolvenvaihdos, miten niitä kohdellaan verotuksellisesti sekä mikä vaihdostapa sopisi parhaiten case-yritykselle. Työssä otettiin huomioon myös vaihdokseen valmistautuminen, lain-säädäntö sekä sukupolvenvaihdoshuojennukset. Esitettyä teoriaa sovellettiin lopussa case-yritykseen, jotta yrityksen johto saisi ratkaisun ongelmaansa sekä lukijat voisivat konkreettisesti nähdä vaihdostapojen vaikutukset.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin toteuttamisvaihtoehtoina osakekauppaa käypään hintaan, lahjanluonteista kauppaa, substanssikauppaa sekä lahjaa. Työssä tutustuttiin pinnallisesti myös testamenttiin sekä yritysjärjestelyihin vaihtoehtoisina toteuttamistapoina. Kuten lopputuloksesta huomattiin, sukupolvenvaihdoshuojennuksilla ei aina saada edullisinta toteutusta. Huojennukset keventävät huomattavasti osakekauppaa ja lahjana toteutettavien vaihdoksien veroseuraamuksia ja siksi niitä kannattaakin käyttää sellaisissa vaihdoksissa aina, kun siihen on mahdollisuus. Vaihdoksessa täytyy ottaa kuitenkin huomioon monta eri näkökulmaa, jotka hankaloittavat huomattavasti vaihdostavan lopullista päättämistä sekä toteutusta. Myös yrityksen omaisuuden laatu, vaihdoksen tavoitteet sekä muut intressit vaativat yhteensovittamista ja suunnittelua. Siksi jokainen sukupolvenvaihdos onkin yksilöllinen ja selvitetävä tapauskohtaisesti.

Kompromissit ovatkin yleisiä sukupolvenvaihdostapauksissa, sillä perhe menee yleensä rahan edelle. Minusta ehdotukseni onnistui hyvin huomioimaan molemmat osapuolet ja oli kompromissin omainen ehdotus niin sanottujen huonojen vaihtoehtojen väliltä. Vaihtoehdot olivat siinä mielessä huonoja, että niistä ei löytynyt kumpaakin osapuolta miellyttävää kokonaisuutta. Luopujat toivoivat jonkinlaista korvausta, mutta eivät halunneet aiheuttaa jatkajalle suuria rasitteita ja rahoituksellisia ongelmia. Ehdotuksessani luopujat kuitenkin saavat korvausta eläkepäivien viettoon pitkällä aikavälillä ilman, että kustannukset olisivat nousseet kohtuuttomiin lukemiin jatkajan kannalta.

Opinnäytetyön aihe on haastava ja tarpeellinen, sillä elämme aikaa jolloin suuret ikäluokat ovat eläköitymässä. Sotien jälkeen ihmiset perustivat paljon maataloja ja pienyrityksiä työllistääkseen itsensä. Nyt näiden yritysten jatkuvuus riippuukin pitkälti siitä, saavatko he jatkajan suvun sisältä. Suurin osa yrittäjistä painiikin näiden ajatusten kanssa ja uskon että tästä opinnäytetyöstä on apua kaikille sukupolvenvaihdosta ajatteleville perheille. Työstäni saa vinkkejä ja ajatuksia toteutuksen suunnitteluun sekä se antaa uusia näkökulmia sukupolvenvaihdoshuojennusten käyttämisestä.

Täytyy kuitenkin muistaa, että opinnäytetyö on tehty vuoden 2015 tiedoilla ja lainsäädännöllä. Lainsäädäntö ja varsinkin verolainsäädäntö muuttuu melko nopeasti, joten kaikki tässä opinnäytetyössä olevat tiedot eivät välttämättä päde enää muutaman vuoden kuluttua. Yleinen teoria tuskin tulee muuttumaan vielä moneen vuoteen, mutta verotuksellisiin yksityiskohtiin on hyvä suhtautua varauksella myöhemmin luettaessa. Muuten opinnäytetyön tiedot ovat luotettavia ja tehty parhaiden käytettävissä olevien lähteiden pohjalta.

Opinnäytetyö herätti minussa monia lisäkysymyksiä ja niistä saisikin mahdollisesti hyviä jatkotutkimusaiheita. Yksi herännyt kysymys koskee aloittelevan yrittäjän rahoituksen saamista pankeilta ja rahoituslaitoksilta suurissa kaupoissa, joissa kauppahinnat ovat miljoonaluokkaa. Yleensä rahoituslaitokset vaativat lainoja vastaan vakuuksia, joten niitäkin olisi hyvä tutkia. Vakuuskäytännöt vaihtelivat paljon eri lähteiden mukaan. Toinen jatkotutkimusmahdollisuus olisi selvittää, miten toteutuneet sukupolvenvaihdokset ovat vaikuttaneet yrityksiin, niiden talouteen sekä toimintaan. Olisi hyvä nähdä voiko yritystoiminta jatkua normaalisti isojen järjestelyiden jälkeen vai meneekö sopeutumisessa aikaa.

LÄHTEET

Accountor 2015. Näin sukupolvenvaihdos onnistuu. Uutiskirje 10/2015, Email Petri.Isojarvi@edu.lapinamk.fi 30.10.2015. Tulostettu 24.11.2015.

Fondia Oy. 2015. Yleisesti liiketoimintakaupasta. Viitattu 9.9.2015
<https://virtuallawyer.fondiatools.com/Sivut/Yleisesti%20liiketoimintakaupasta.aspx?url=https://virtuallawyer.fondiatools.com:443/Sivut/Yrityskaupoista%20yleisesti.aspx>

Heinonen, J. 2003. Quo Vadis – suomalainen perheyritys. Turku: Turun kaupakorkeakoulu.

Heinonen, J. 2005. Yrityksen Sukupolven- ja Omistajanvaihdos. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Immonen, R. & Lindgren, J. 2013. Onnistunut sukupolvenvaihdos. 4. painos. Helsinki: Talentum.

Juusela, J. & Tuominen, S. 2010. Sukupolvenvaihdoksen verotus. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kess, M. 2011. Onnistunut sukupolvenvaihdos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

KHO 1986 II 598 . Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu koskien perintöverotusta.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/1986/198600270>

KHO 16.4.1999/772. Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisu varainsiirtoverotuksesta.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/muut/1999/199900772>

KHO 2000/2921. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu omaisuuden luovutusvoiton laskemisesta.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2000/200002921>

Koiranen, M. 2000. Juuret ja Siivet – Perheyrityksen sukupolvenvaihdos. Helsinki: Oy Edita Ab.

Lakari, T. & Engblom, A. 2009. Käytännön sukupolvenvaihdos, Yritysrakenteet ja Verotus. Helsinki: KHT-Media Oy.

Lukka, K. 2006. Konstruktiivinen tutkimusote: luonne, prosessi ja arviointi. Teoksessa; Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus.

Manninen, P. 2001. Yritys vaihtaa omistajaa – sukupolvenvaihdos ja yrityskauppa käytännössä. Helsinki: WSOY.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Patentti- ja rekisterihallitus 2014. Osakeyhtiöiden sulautumisen ilmoittaminen kaupparekisteriin. Viitattu 30.9.2015
<https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/osakeyhtio/muutokset/sulautuminen.html>

Perheyriyksen Liitto Ry 2015. Mikä on perheyriyys? Viitattu 1.9.2015
<http://www.perheyriyys.fi/yhteystiedot/medialle/>

Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378

Sotka, J. 2014. Osakekauppa vai liiketoimintakauppa. Viitattu 8.9.2015.
<http://lakiasiaintoimistojarisotka.palvelut.uusisuomi.fi/2014/05/05/osakekauppa-vai-liiketoimintakauppa-3/>

Suomen Yrittäjät 2011. Yrityksen arvonmääritys. Viitattu 7.9.2015.
<http://www.yrittajat.fi/file/450e4adf-ad22-4977-9325-f13f10ab9e27/yrityksen>

Suomen Yrittäjät 2015a. Sukupolvenvaihdoksen verohuojennukset. Viitattu 16.8.2015
<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/minustakoyrittaja/omistajan-ja-sukupolvenvaihdos/sukupolvenvaihdos/>

Suomen Yrittäjät 2015b. Yrityskaupan verotus. Viitattu 9.10.2015
<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/minustakoyrittaja/omistajan-ja-sukupolvenvaihdos/verotus/yrityskaupan-verotus/>

The Economist Newspaper Limited 2014. Family firms - Business in the blood. Viitattu 25.9.2015
<http://www.economist.com/news/business/21629385-companies-controlled-founding-families-remain-surprisingly-important-and-look-set-stay>

Tuloverolaki 30.12.1992/1535

Työ- ja Elinkeinoministeriö 2009. Perheyriyys kansantaloudessa – Yritysten omistus, toiminnan laajuus ja kannattavuus Suomessa 2000-luvun alussa. Viitattu 3.9.2015
https://www.tem.fi/files/25012/TEM_53_2009_tyo_ja_yrittajyys.pdf

Vaarala, T. 2015. Svenska Handelsbanken AB. Palveluneuvoja. Haastattelu 27.11.2015.

Verohallinto 2013a. Sukupolvenvaihdosluovutukset. Viitattu 20.9.2015
[https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Luovutusvoitot_ja_tap-piot/Sukupolvenvaihdosluovutukset\(25211\)](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Luovutusvoitot_ja_tap-piot/Sukupolvenvaihdosluovutukset(25211))

Verohallinto 2013b. Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa. Viitattu 6.10.2015

<https://www.vero.fi/fi->

FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Sukupolvenvaihdos/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa(27260)

Verohallinto 2014. Veron kiertämissäännöksen soveltaminen. Viitattu 11.12.2015

<https://www.vero.fi/fi->

FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Veron_kiertamissaannoksen_soveltaminen(34717)

Verohallinto 2015a. Hinnasto Verohallinnon maksullisista palveluista. Viitattu 17.11.2015

<https://www.vero.fi/fi->

FI/Syventavat_veroohjeet/Asiakkaan_oikeudet_ja_velvollisuudet/Verohallinnon_maksulliset_palvelut/Hinnasto_Verohallinnon_maksullisista_pal(26974)

Verohallinto 2015b. Perinnönjättäjältä saadut lahjat. Viitattu 11.9.2015

<http://www.vero.fi/fi->

FI/Henkiloasiakkaat/Perinto/Perinnonjattajalta_saadut_lahjat(10785)

Verohallinto 2015c. Varainsiirtoveron maksaminen. Viitattu 10.10.2015

<https://www.vero.fi/fi->

FI/Henkiloasiakkaat/Maksaminen/Varainsiirtoveron_maksaminen

Verohallinto 2015d. Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. Viitattu 15.11.2015

<https://www.vero.fi/fi->

FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Varojen_arvostamista_perinto_ja_lahjaver(35252)

Verohallinto 2015e. Osingot listaamattomasta yhtiöstä. Viitattu 15.10.2015

<https://www.vero.fi/fi->

FI/Henkiloasiakkaat/Sijoitukset/Osakkeet_ja_osingot/Osingot_listaamattomasta_yhtiosta(11937)

Veronmaksajain Keskusliitto Ry 2015. Vuoden 2016 budjetin veromuutoksia.

Viitattu 1.11.2015

<https://www.veronmaksajat.fi/Palkka-ja-elake/verotus-2016/>

LIITTEET

Liite 1. Sukupolvenvaihdoksen veroseuraamukset, esimerkkitaulukko (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010.)

Liite 2. Yritys X Oy:n kiinteistön uudishinta,
<http://www.rakentaja.fi/kustannusarvio/index.aspx>

Liite 3. Maanmittauslaitoksen ikäalennustaulukko,
<https://www.hahtela.fi/fi/julkaisut/kaikki>

Liite 1. Sukupolvenvaihdoksen veroseuraamukset, esimerkki (taulukko on vuoden 2010 verotusarvoin.)

Osakeyhtiön osakkeiden käypä arvo 1 000 000 euroa ja yhteenlaskettu vertailuarvo 400 000 euroa. Kauppahinnasta vähennetty hankintameno-olettama 40 prosenttia.							
Luovutustapa	Kauppätäyteen hintaan	Kauppahinta yli 3/4	Lahja	Perintö	TVL 48.1 § 3 kohdan huojennus	PerVL 55.1 §, osittainen huojennus	PerVL 55.5 §, kokonaishuojennus
Milloin	Normaali kauppa, TVL 48§:n huojennus ei sovellu	Lahjavero halutaan minimoida	Luovuttaja ei tarvitse rahaa	Luovutus mahdollista siirtää tulevaisuuteen	Luovuttaja haluaa jonkinlaisen korvauksen	Luovuttaja ei halua korvausta	Luovuttaja haluaa jonkinlaisen korvauksen
Kauppahinta % käyvästä arvosta	100 %	76 - 100 %	0 %	0 %	0 - 100 %	0 - 50 %	51 - 100 %
Esimerkki kauppahinta	1 000 000	760 000	0	0	1 000 000	0	510 000
Luovuttajan verokusutannus	168 000	127 680	0	0	0	0	85 680
Luovutuksensaajan verokustannus	0	0	127 810	125 700	0	18 610	0
Varainsiirtoverokustannus	16 000	12 160	0	0	16 000	0	8 160
Kokonaisverorasitus	184 000	139 840	127 810	125 700	16 000	18 610	93 840
Luvutuksensaajan rahoitustarve	1 016 000	772 160	127 810	125 700	1 016 000	18 610	518 160
Omistusaikarajoitus	-	-	-	-	5 vuotta luovutuksesta	5 vuotta aktiivista toimintaa verotuksen toimittamisesta	
Sanktio jatkoluovutuksesta	-	-	-	-	Käytännössä huojennettu vero luovutuksensaajan maksettavaksi	Huojennettu vero luovutuksensaajan maksettavaksi 20%:lla korotettuna	

Liite 2. 1(4) Yritys X Oy:n kiinteistön uudishinta

2.11.2015

Omakotitalon pikakustannusarvio

Pikakustannusarvio

Pikakustannuslaskuri on tarkoitettu vain alustavaan ensi vaiheen arviointiin. Tarkemmat kustannusarviot voit suorittaa veloitus KotiOptimi kustannusarvio (/tuoteinfo/TM_1163_kustannusarvio.htm)-ohjelmalla Rakentaja.fi -palvelussa.

Kustannusarvio:**735 049 €**

Kustannusarvio ja sen eri osa-alueet sisältävät 24 %:n arvonlisäveron.

Omantyöosuus: (http://www.rakentaja.fi/EM_aloitus_80.htm)

13 998 €

Oman työn osuus lasketaan tekemäsi työn ammattimiehelle normaalisti maksettavan palkan mukaan. Oman työmäärän arviointi on suurin syy kustannusarvioiden pettämiseen joten arvioi mahdollisuutesi realistisesti.

Maa- ja pohjarakentaminen: (http://www.rakentaja.fi/EM_perustus_81.htm)

69 247 €

Maa- ja pohjarakenteisiin kuuluvat raivaus- ja kaivuutyöt, louhinta sekä salaojitukset kaivoineen, täyttötyöt ja paalutukset. Tontin pihan istutukset, aidat ja ulkovarusteet eivät sisälly tähän kustannusarvioon.

Perustukset ja ulkorakenteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_perustus_81.htm)

70 113 €

Talon perustukset, routasuojaukset, perustusten täyttö ja sokkelin pinnoite.

Runkorakenteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_talopaketit_runko_82.htm)

182 565 €

Ulkoseinien runko, eristys, tuulensuojaus, kantavat väliseinät, portaat, ulkotasot ja katokset, yläpohja- ja vesikaton kantava rakenne, ruoteet, aluskatteet sekä otsa-, räystääs- ja aluslaudat.

Täydentävät rakenteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_ikkunat_ovet_86.htm)

76 056 €

Ikkunat ja ulko-ovet, sisäovet, kevyet väliseinät, räystäskourut ja syöksyputket, peltityöt, sekä hormit ja tulisijat.

Pintarakenteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_vesikatto_83.htm)

99 688 €

Vesikate, julkisivuverhous, sisäkattojen -seinien ja lattioiden pinnoitteet.

Kalusteet ja varusteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_keittio_sailytys_88.htm)

54 312 €

Keittiön, kodinhoitohuoneen ja muiden tilojen kalusteet, varusteet ja laitteet sekä kodinkoneet.

Liite 2. 2(4)

2.11.2015	Omakotitalon pikakustannusarvio	
Konetekniset työt: (http://www.rakentaja.fi/EM_lammitys_91.htm)		93 620 €
Lämmön tuotto ja jakelu, LVIS-järjestelmät.		
Työmaan käyttökustannukset: (http://www.rakentaja.fi/EM_aloitus_80.htm)		44 665 €
Työmaan johto, valvonta, nostot, siirrot, telineet, työaikainen energia sekä vakuutukset.		
Rakennuttaminen: (http://www.rakentaja.fi/EM_aloitus_80.htm)		44 783 €
Arkkitehti-, rakenne- ja LVIS-suunnittelu, kopiot, katselmukset, rakennuslupa- ym. maksut, LVIS- ym. liittymismaksut tai omat kaivot sekä rakennusaikainen korko.		

Rakennuskunta ja perustiedot

Paikkakunta: XXXXXXXXXX
 Rakennusvuosi: 2015
 Huoneistoala: 400 m²
 Lämminvarasto: 50 m²
 Kylmävarasto: 4 m²

Talon ja tontin perusominaisuudet

Tasoratkaisu: Tasamaan talo
 Pohjaolosuhteet: Normaalit
 Kerrosluku: 1 1/2 kerrosta
 Rakennuksen muoto: Tavanomainen
 Kattomuoto: Harjakattoinen

Talon runko ja pintamateriaalit

Runkomateriaali: Puurunko
 Julkisivut: Hirsi tai hirsipaneeli
 Vesikatteen materiaali: Huopakate

Lämmitys ja lämmönjako

Lämmitystapa: Varaava sähkölämmitys
 Lämmönjako: Lattiaputket/-kaapelit

Ilmanvaihto ja muu tekniikka

Ilmanvaihto: Lämmön talteenotto
 + Automaattinen valaistuksensäättö+ Hälytysjärjestelmä+ Ilmalämpöpumppu

Autotallit ja katokset

Autotallit: Ei autotallia
 Autokatokset: Ei autokatosta

Omatoimisuusaste

Toimin itse rakennuttajana

Liite 2. 3(4)

2.11.2015

Omakotitalon pikakustannusarvio

Pikakustannusarvio

Pikakustannuslaskuri on tarkoitettu vain alustavaan ensi vaiheen arviointiin. Tarkemmat kustannusarviot voit suorittaa veloitusetta KotiOptimi kustannusarvio (/tuoteinfo/TM_1163_kustannusarvio.htm)-ohjelmalla Rakentaja.fi -palvelussa.

Kustannusarvio:**289 349 €**

Kustannusarvio ja sen eri osa-alueet sisältävät 24 %:n arvonlisäveron.

Omantyöosuus: (http://www.rakentaja.fi/EM_aloitus_80.htm)

5 053 €

Oman työn osuus lasketaan tekemäsi työn ammattimiehelle normaalisti maksettavan palkan mukaan. Oman työmäärän arviointi on suurin syy kustannusarvioiden pettämiseen joten arvioi mahdollisuutesi realistisesti.

Maa- ja pohjarakentaminen: (http://www.rakentaja.fi/EM_perustus_81.htm)

25 810 €

Maa- ja pohjarakenteisiin kuuluvat raivaus- ja kaivuutyöt, louhinta sekä salaojitukset kaivoineen, täyttötyöt ja paalutukset. Tontin pihan istutukset, aidat ja ulkovarusteet eivät sisälly tähän kustannusarvioon.

Perustukset ja ulkorakenteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_perustus_81.htm)

27 375 €

Talon perustukset, routasuojaukset, perustusten täyttö ja sokkelin pinnoite.

Runkorakenteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_talopaketit_runko_82.htm)

69 492 €

Ulkoseinien runko, eristys, tuulensuojaus, kantavat väliseinät, portaat, ulkotasot ja katokset, yläpohja- ja vesikaton kantava rakenne, ruoteet, aluskatteet sekä otsa-, räystääs- ja aluslaudat.

Täydentävät rakenteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_ikkunat_ovet_86.htm)

26 700 €

Ikkunat ja ulko-ovet, sisäovet, kevyet väliseinät, räystäskourut ja syöksyputket, peltityöt, sekä hormit ja tulisijat.

Pintarakenteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_vesikatto_83.htm)

38 919 €

Vesikate, julkisivuverhous, sisäkattojen -seinien ja lattioiden pinnoitteet.

Kalusteet ja varusteet: (http://www.rakentaja.fi/EM_keittio_sailytys_88.htm)

19 604 €

Keittiön, kodinhoituhuoneen ja muiden tilojen kalusteet, varusteet ja laitteet sekä kodinkoneet.

Liite 2. 4(4)

2.11.2015	Omakotitalon pikakustannusarvio	
Konetekniset työt: (http://www.rakentaja.fi/EM_lammitus_91.htm)		51 373 €
Lämmön tuotto ja jakelu, LVIS-järjestelmät.		
Työmaan käyttökustannukset: (http://www.rakentaja.fi/EM_aloitus_80.htm)		16 947 €
Työmaan johto, valvonta, nostot, siirrot, telineet, työaikainen energia sekä vakuutukset.		
Rakennuttaminen: (http://www.rakentaja.fi/EM_aloitus_80.htm)		13 130 €
Arkkitehti-, rakenne- ja LVIS-suunnittelu, kopiot, katselmukset, rakennuslupa- ym. maksut, LVIS- ym. liittymismaksut tai omat kaivot sekä rakennusaikainen korko.		

Rakennuskunta ja perustiedot

Paikkakunta: XXXXXXXXXX
 Rakennusvuosi: 2015
 Huoneistoala: 130 m²
 Lämminvarasto: 0 m²
 Kylmävarasto: 0 m²

Talon ja tontin perusominaisuudet

Tasoratkaisu: Tasamaan talo
 Pohjaolosuhteet: Normaalit
 Kerrosluku: 2 kerrosta
 Rakennuksen muoto: Monimuotoinen
 Kattomuoto: Harjakattoinen

Talon runko ja pintamateriaalit

Runkomateriaali: Puurunko
 Julkisivut: Hirsi tai hirsipaneeli
 Vesikatteen materiaali: Huopakate

Lämmitys ja lämmönjako

Lämmitystapa: Varaava sähkölämmitys
 Lämmönjako: Lattiatputket/-kaapelit

Ilmanvaihto ja muu tekniikka

Ilmanvaihto: Lämmön talteenotto
 + Automaattinen valaistuksensäättö+ Hälytysjärjestelmä

Autotallit ja katokset

Autotallit: Ei autotallia
 Autokatokset: Ei autokatosta

Omatoimisuusaste

Toimin itse rakennuttajana

Liite 3. Maanmittauslaitoksen ikälennustaulukko

Rakennuksen osaryhmä	Rakennuksen osan ikä					Vaihtoehtoisesti kunto				
	uusi	10 v	20 v	30 v	50 v	hyvä	tydyttävä	välttävä	heikko	puuttuu
Sisäpinnat	12%	9%	6%	3%	0%	9%	6%	0%	0%	0%
Kalusteet	6%	5%	3%	2%	1%	5%	3%	1%	0%	0%
Ikkunat	5%	4%	3%	2%	1%	4%	3%	2%	0%	0%
Ovet	3%	3%	2%	1%	0%	3%	2%	1%	0%	0%
Väliseinät	8%	7%	5%	4%	2%	7%	5%	2%	0%	0%
Vesi ja viemäri	5%	5%	4%	3%	1%	5%	4%	2%	0%	0%
Lämmitys	4%	4%	3%	2%	1%	4%	3%	2%	0%	0%
Koneellinen ilmanvaihto	14%	13%	9%	4%	1%	13%	9%	1%	0%	0%
Sähkö	10%	9%	7%	4%	1%	9%	7%	1%	0%	0%
Teletekniikka	2%	1%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Ulkopinnat	11%	10%	8%	5%	2%	10%	8%	3%	0%	0%
Runko	20%	20%	20%	20%	20%	20%	15%	10%	10%	0%
Yhteensä	100%	90%	70%	50%	30%	90%	65%	25%	10%	0%